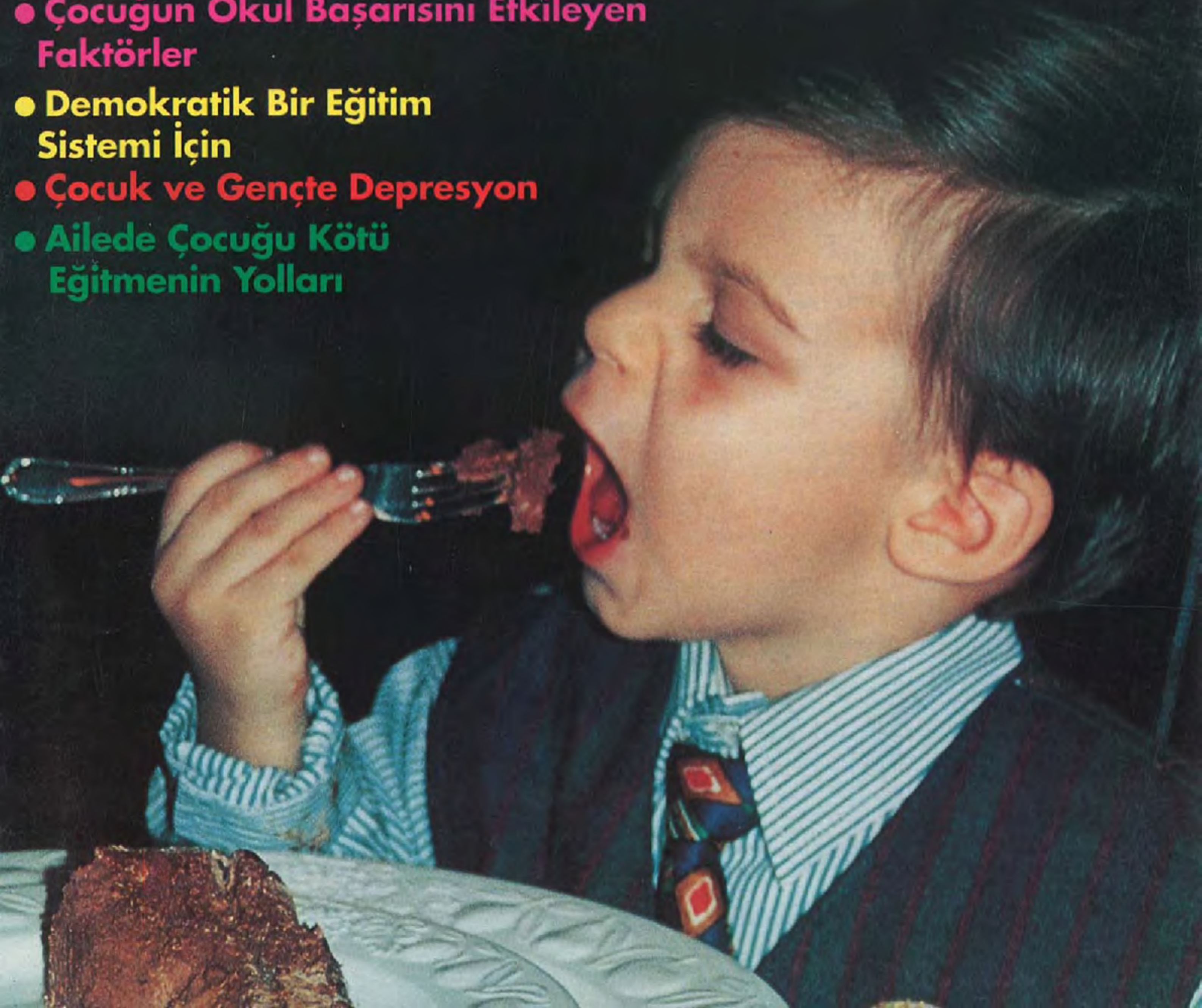

Yasadıkça Eğitim

ocak/şubat 1995 sayı 38
60 000 TL. (KDV dahil)
ISSN: 1300 - 1277

- Özel Eğitimde Erken Teşhis, Erken Eğitim ve Aile Rehberliği
- İkinci Evlilik ve Çocuklar Üzerine Etkisi
- Çocuğun Okul Başarısını Etkileyen Faktörler
- Demokratik Bir Eğitim Sistemi İçin
- Çocuk ve Gençte Depresyon
- Ailede Çocuğu Kötü Eğitim Yolları

İÇİNDEKİLER

Bir Konu... Bir Görüş Öğretmen Eğitimi İçin Yeni Perspektifler

Yrd.Doç.Dr. İrfan ERDOĞAN
İ.Ü. Edebiyat Fak. Eğitim Bilimleri
Bölümü Öğretim Üyesi

YAŞADIKÇA EĞİTİM Gelişme İsteği

Dr. İlhami FINDIKÇI

Özel Eğitimde Erken Teşhis, Erken Eğitim ve Aile Rehberliği

Prof.Dr. Ayla OKTAY
Marmara Ün. Atatürk Eğitim Fak.
Öğretim Üyesi

Araş.Gör. Necla TUZCUOĞLU
Marmara Ün. Atatürk Eğitim Fak.
Araştırma Görevlisi

Özürlü çocuğun eğitimine erken başlanması, olumlu sonuçlar alınabilmesi için çok önemlidir. Bu da çocukla en erken ve en yoğun ilişki

içinde olan ailede verilecek eğitimle başlar.

İkinci Evlilik ve Çocuklar Üzerine Etkisi

Araş.Gör. Necla
TUZCUOĞLU
Marmara Ün.
Atatürk Eğitim Fak.
Araştırma Görevlisi

Boşanma olayını terk edilme olarak yaşayan çocuk kendisini değersiz hisseder ve olayın

tek sorumlusu olduğuna inanır.

Çocuğun Okul Başarısını Etkileyen Faktörler

Araş.Gör. Gülen BARAN
A.Ü. Ziraat Fak. Ev Ekonomisi Yüksek
Okulu Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

Okulda verilen planlı eğitim sonucu meydana gelmesi beklenen, öğrenmenin değerlendirilmesine

dayanan başarıya "okul başarısı" adı verilmektedir.

ÇEVRE VE EĞİTİM Yaşam Aalışkanlığımız- Kaynakların Israfı ve Çevre Kirlenmesi

Dr. Caner ZANBAK

Çocuk ve Gençte Depresyon

Nuran
P.ÇETİNOĞLU
Danışman Psikolog
Kültür Koleji AR-GE
Merkezi

Çocuk ve gençlik depresyonunda asil konu çocuğun yaşadığı problemi tanımlamak; çocuğu ve ailesini tedavinin içine alabilmektir.

Demokratik Bir Eğitim Sistemi İçin

Yrd.Doç.Dr. Cevat CELEP
M.K.Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi
Bir toplumda yaratıcı, üretken ve bilimsel düşünebilen, hoşgörülü, çağdaş ve toplumsal bilinci kazanmış bireyler yetiştirmenin önkoşulu, bu değerleri kazandıracak bir eğitim sisteminin varlığına bağlıdır.

Öğrenci

Kişiliğinin Oluşmasında Öğretmenin Rolü

Yrd.Doç.Dr. F. Dilek
GÖZÜTOK
Ankara Üniversitesi Eğitim Bil.

Fakültesi EPÖ Bölümü

Geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin davranışlarının niteliği, eğitim süreci

2

13

4

6

16

18

10

20

28

28

Yaşadıkça Eğitim sayı 38

Sahibi
KÜLTÜR HİZMETLERİ A.Ş.
Fahmettin AKINGÜÇ

Genel Yayın Yönetmeni
Bahar AKINGÜÇ GÜNVER

Yazı İşleri Müdürü
Dr. İlhami FINDIKÇI

Yayın Yardımcısı
Nuran PULLUKÇU ÇETİNOĞLU

Teknik Yönetmen
Kudret GÜVENÇ

Dizgi
Aynur TURA

Montaj
Zafer UZUNTÜRK

Fotoğraflar
Temel YİRMİBEŞ
Çetin ÖZER / Coşkun İPEK

Renk ayırımı ve film çıkışı
Filmon Ltd.Şti.

Baskı ve Cilt
Çınar Ofset

Yapım/Yönetim
YA/BA A.Ş.
9.-10. Kısım
34 750 ATAÖY/İSTANBUL
Tel: 0(212) 559 04 88
Fax: 560 47 79

©
Kültür Koleji Yayınları
ISSN: 1300 - 1277

Her türlü yayın hakkı
KÜLTÜR HİZMETLERİ A.Ş.'ne aittir.
Akademik kurallar çerçevesinde,
kaynak gösterilerek dergide yer alan
yazılardan yararlanılabilir.

Fiyatı
60 000 TL. (KDV Dahil)
KKTC için 100 000TL. (KDV Dahil)

Abone koşulları
Yıllık (6 sayı için) 130 000 TL.
Abone ücretleri için;
Yapı Kredi Bankası Bakırköy Şubesi
Hesap No: 2888-6
Yaşadıkça Eğitim
ya da
Posta Çeki Hesap No: 475 009

ocak / şubat 1995
sayı 38

Merhaba Değerli Okuyucularımız,

T1995'in ilk sayısı ile biraz gecikmeli de olsa karşınızda olmanın mutluluğu içindeyiz.

Yıllardır Yaşadıkça Eğitim aracılığı ile kurduğumuz dostluk zincirine yeni halkalar eklemeye yönelik gayretlerimiz bundan sonra da aynı heyecanla devam edecektir.

Bu sayımızda sizlerin istekleri doğrultusunda farklı konulara yer vermeye çalıştık. **Bir Konu Bir Görüş** köşemizde **Öğretmen Eğitimi için Yeni Perspektiflere** yer verdik. **Yard.Doç.Dr. İrfan Erdoğan**'ın hazırladığı bu çalışmada hızla artan bilgi birikimi karşısında öğretmen eğitiminin önemi ve bu konuda yapılabilecek yeni çalışmalar konusunda pratik öneriler yer almaktadır.

Yaşadıkça Eğitim isimli köşemizin bu sayıdaki konusu **Gelişme İsteği** başlığını taşıyor. Bu yazıda gerek birey gerekse kurum ve toplum düzeyindeki gelişmenin temelinde bireydeki gelişme isteğinin belirleyici rol oynadığı ortaya koyulmaktadır. **Prof. Dr. Ayla Oktay ve Araş. Gör. Necla Tuzcuoğlu**'nun hazırladıkları **Özel Eğitimde Erken Teşhis, Erken Eğitim ve Aile Rehberliği** başlıklı yazı, konuyla ilgilenenlere geniş bilgiler sağlıyor. **İkinci Evlilik ve Çocuklar Üzerine Etkisi** konulu yazı, Araş. Gör. Necla Tuzcuoğlu tarafından hazırlandı. İkinci evlilik sürecinde çocukların beklentilerinin belirtildiği bu yazının ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Tüm anne-baba ve öğretmenlerin en önemli ortak hedeflerinin başında çocuklarının okul başarısını artırmak yer alıyor. **Araş. Gör. Gülen Baran**'ın **Çocuğun Okul Başarısını Etkileyen Faktörler** konulu yazısında başarıyı artırmak için neler yapılabileceği tartışılıyor.

Köşe yazarımız **Dr. Caner Zambak**'ın **Çevre ve Eğitim** köşesinde **Yaşam Alışkanlıklarımız-Kaynakların İsrarı ve Çevre Kirlenmesi** konusu yer alıyor. Danışman Psikolog arkadaşımız **Nuran P. Çetinoğlu**'nun yazdığı **Çocuk ve Gençte Depresyon** konulu yazı, depresyonu tanımak bakımından önemli ipuçları içeriyor.

Toplum olarak en çok tartıştığımız kavramlardan birisi de demokrasidir. **Yard.Doç.Dr. Levent Celep, Demokratik Bir Eğitim Sistemi İçin** başlıklı yazısında demokratik tutum ve davranışın yerleşik duruma gelmesinde eğitim kurumlarına düşen görevleri belirtilmektedir.

Bu sayımızda öğretmenleri de unutmadık. **Öğrenci Kişiliğinin Oluşmasında Öğretmenin Rolü** çok önemlidir kuşkusuz. Ancak öğretmen bu rolünü nasıl daha iyi oynayabilir? **Yard. Doç. Dr. F. Dilek Gözütok**, yazısında bu soruyu cevaplıyor. Olumsuz örnekler çoğu zaman oldukça eğitici ve öğretici olabilmektedir. Bu anlayıştan hareketle **Yard.Doç.Dr. Hasan Yılmaz** tarafından hazırlanan **Ailede Çocuğu Kötü Eğitmenin Yolları** başlıklı yazının ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Saygılarımızla.

Öğretmen Eğitimi İçin Yeni Perspektifler

Yrd. Doç. Dr. İrfan ERDOĞAN

İ.Ü. Edebiyat Fak. Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

ÖĞRETMEN EĞİTİMİ İÇİN YENİ PERSPEKTİFLER

Öğretmenlik mesleğinde bugüne kadar olumlu gelişmelerin gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Örneğin öğretmenlerin eğitim düzeyi cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sürekli olarak gelişmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen ihtiyacı, askerliğini çavuş olarak yapanlardan karşılanırken, bugün hem ilköğretim hem de orta-öğretim kurumlarında öğretmen olabilmek için en az dört yıllık fakülte bitirmek gerekmektedir. Son on yıl öncesine kadar öğretmen yetiştiren fakülteler, öğrencilerin ÖYS tercihlerinde sıralama olarak sonlarda tercih edilirken son yıllarda bu fakülteler eskiye oranla daha çok sayıda öğrenci tarafından tercih edilmesi nedeniyle zor kazanılan fakülteler arasına girmektedir. Eğitim Fakülteleri artık ÖYS'de ilk yüzde 10'lara giren öğrencilerin öğrenim gördükleri yerler olmaktadır. Bunda Bakanlığın Eğitim Fakültelerini ilk sıralarda tercih ederek kazanan öğrencilere sağladığı burs sisteminin büyük rolü olmuştur.

Öğretmenler, diğer devlet personeli ile karşılaştırıldığında, yine özellikle son yılların çabasıyla ayrıcalıklı avantajlar kazanmışlardır. Örneğin, indirimli yolculuk, öğretmen evleri ve ek ders ücretleri gibi uygulamalar, öğretmenleri diğer memurlara göre biraz olsun avantajlı kılan sosyal haklardır.

Öğretmenlik mesleğinin niteliğinin geliştirilmesi önemli olduğu gibi bu mesleğe sahip olan insanlar yukarıda saydığımız türden ayrıcalıklara elbette layıktır. Sağlam bir gelecek ve çok yönlü bir kalkınma için oynadığı roller açısından öğretmenlik, sürekli gelişmesi gereken bir meslek özelliğini taşıırken, öğretmenler de daha iyi sosyoekonomik koşulları hak etmektedirler.

Bu yazıda, ülkemizde öğretmenliğin geliştirilmesine katkıda bulunacağına inandığım önerileri sunacağım.

ÖNERİLER:

Standartlaşma

1 Sayıları bir hayli artan Eğitim Fakültelerinin ortaklaşa olarak üzerinde durdukları belli bir öğretmen standardı henüz geliştirilememiştir. Fakülteleri belirli standartlarda öğretmen yetiştirmeleri için etkileyecek bir kurumsallaşma yoktur. Bu açıdan öğretmen yetiştiren kurumları değerlendirecek ve etkileyecek öğretmen temsilcilerinden, bakanlık uzmanlarından ve üniversite öğretim üyelerinden oluşacak bir "**akredidasyon**" kurumunun geliştirilmesi faydalı olabilir.

2 Öğretmenlikte belirli bir düzeyi koruyabilmek ve öğretmen yetiştiren fakültelerin eğitim programlarını da öğretmenlik için gerekli olan yönde etkileyebilmek için "**öğretmenlik yeterlilik sınavları**"nın tekrar uygulamaya konulması son derece önemlidir. Sınavlar, öğretmen adaylarını kendilerini geliştirmeleri için yönlendireceği gibi öğretmenlik mesleğine belirli standartlar da getirebilir. Ayrıca, bu sınavların kapsamı sadece öğretmenler için değil her düzeydeki eğitim yöneticiliği için de genişletilebilir.

Çevre ile Kurulacak İlişkiler

3 Eğitim Fakülteleri arasında yeterli bir ilişkinin olduğunu söylemek güçtür. Araştırma ve geliştirme etkinliklerinde fakülteler arası ilişkiler kurulmalıdır. Ancak asıl ilişki, öğrencilerin değişik fakültelerden dersler alabilmelerini sağlayacak şekilde olmalıdır. Bu tür bir ilişki fakülteler arasında olduğu gibi öğretim üyeleri ve öğrenciler arasında da kuvvetli bir etkileşime yol açacaktır.

Diğer taraftan fakültelerin, yetiştirdiği öğretmenleri sunacağı okullarla da etkili bir ilişkisi yoktur. Bir öğretmen yetiştiren fakültenin mezunlarını sunacağı ilk ve orta dereceli okulları tanımadan onlar için verimli eleman yetiştirebilmesi zordur. Bu nedenle, ilk ve orta dereceli okullarla bu okullara öğretmen yetiştiren Fakülteler arasında etkili bir etkileşim mekanizması kurulmalıdır.

Ayrica Eğitim Fakültelerinin bir çeşit işveren konumunda olan Milli Eğitim Bakanlığı ile de etkili bir ilişkisinin olduğunu söylemek güçtür. Bu nedenle hem Bakanlık fakültelerden, hem de fakülteler Bakanlıktan pek fazla haberdar değildir. Bu açıdan eğitimin ve özellikle de öğretmenliğin gelişmesi için her iki kurumun da birbirlerine katkılar sağlayacak ilişkileri geliştirmeleri son derece önemlidir.

Program

4 Bilgi çağına girerken daha çok bilgi aktarmaya dayalı klasik öğretim anlayışı, yerini "**bilgiye ulaşma ve elde etme yolları, eleştirel düşünme**" ve "**bilgisayar aşinalığı**" gibi temel becerilerin kazandırılmasına bırakmaktadır. Bu bağlamda öğretmen yetiştiren kurumların daha çok kuramsal temellerin aktarılmasına dayalı eğitim yerine, pratik becerilerin kazandırılmasına dayalı öğretime yer vermesi, çağımızın özellikleri açısından daha işlevsel olacaktır. Örneğin, müzelerin eğitimde kullanılma yolları, kütüphanelerden faydalanma yolları, temel bilgisayar becerileri ve medya eğitimi gibi konulara yer verilmelidir. Nitekim "bilgisayara dayalı teknoloji" gündelik hayatımızın önemli bir parçası haline gelmektedir. Yetişen kuşağın aşinalık düzeyinde bile olsa bilgisayar konusundaki bilgi eksikliği, hayatın her alanında etkili yaşayabilmesini dezavantajlı hale sokmaktadır. Bu nedenle Eğitim Fakültelerinde yetişen öğretmen adayları bilgisayar ve uygulamaları konusunda temel pratik bilgi ve becerilere sahip olabilmelidir.

Günlük hayatımızın önemli parçası haline gelen bir diğer olgu da "**medya**"dır. Nitekim medya, sunduğu çok yönlü bilgilerle çocuğun eğitim sürecine dahil olmaktadır. Dolayısıyla öğrenciler okuldışı bir ortamda sistematize olmamış bir bilgi yığını ile karşıkarşıya kalmaktadır. Öğrencilerin medya yoluyla sunulan bu bilgilere karşı duyarlı olabilmelerini ve bu bilgilerden negatif yönde etkilenmeden faydalanabilmelerini sağlamak için Eğitim Fakültelerinin programlarında "**medya eğitimi**" konuları da yerelmalıdır.

5 Öğretmenler arasında mesleki açıdan gelişme amacıyla etkili bir örgütlenme yok sayılır. Bu açıdan bilgisayar teknolojisine dayalı olarak kurulabilecek "**Öğretmen Ağ**"ları öğretmenlerin yaşayan bilgi ve deneyimlerini birbirleriyle paylaşmalarında önemli rol oynayabilir. Ayrıca eğitim ve öğretim ile ilgili mesleki gelişmeye yönelik ve bakanlık tarafından desteklenen yayınlar da aynı işlevi taşıyabilir.

6 Günümüzde bir meslekte uzmanlaşmanın düzeyi lisansüstü eğitime doğru yükselmektedir. Öğretmenlik mesleğinde de uzmanlaşmak isteyen öğretmenler için yüksek lisans ve doktora imkanlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu amaçla üniversitelere bağlı enstitülerin, çalışan öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora eğitimine devam edebilmelerini sağlayacak esnekliğe sahip olmaları ve okulların da öğretmenlerine eğitimlerini devam ettirebilmeleri için kolaylıklar sağlaması gerekir.

7 Öğretmenliğe öğretmen yetiştiren kurumlar dışından gelip de ilgi duyanlar için uygulanmakta olan "formasyon eğitimi" Bakanlık'dan biraz kopuk olarak gerçekleşmektedir. Formasyon eğitiminin daha etkili olabilmesi için fakülteler ile Bakanlık arasında gerekli işbirliği ve koordinasyon sağlanmalıdır.

8 Bilgilerin hızlı değiştiği bir çağdayız. Üniversite sıralarında dört yıl boyunca kazandırılan bilgiler, kısa zamanda geçersiz olabiliyor. Bu açıdan öğretmenlerin sürekli olarak yeni bilgilerle donanmalarını sağlamak için hizmet içi eğitimden geçirilmesine önem verilmelidir. Hizmet içi eğitim programları, okullarda öğretmen dışında görev yapan müstahdem, şoför, muhasebeci gibi meslek sahiplerinin de okula ve çocuğa özgü konularda bilgilendirilmeleri amacıyla açılabilir.

Sonuç

Yukarıda sunulan önerilerin hayata geçirilmesi radikal değişiklikler yapmayı gerektirmiyor. Her bir önerinin mevcut sistem içinde uygulanabilir özelliği ile, öğretmenlik mesleğini yeni değişmelere cevap verebilecek şekilde geliştirebileceğine inanıyorum.

Gelişme İsteği

Dr. İlhami FINDIKÇI

Bir önceki yazımızda öğrenme alışkanlığı konusunu ele almış ve öğrenmenin, sürekli gelişmenin ve gelişme isteğinin ayrılmaz bir yönünü oluşturduğu sonucuna varmıştık. Bu yazımızda öğrenme isteğinin oluşmasında temel rolü oynayan gelişme isteği ve buna yönelik bireysel davranışlar üzerinde durmaya çalışacağız.

Dünyanın giderek küçüldüğü, yaşamın giderek karmaşık hale geldiği günümüzde işi, toplumdaki sosyal konumu, ekonomik gücü ne olursa olsun bireyin bu gelişmelerden belirli düzeylerde etkilendiği bilinen bir gerçektir. Bireyler, giderek doğal yaşam koşullarından ve bu yaşamın gereği alışkanlıklardan uzaklaşırken geliştirdikleri teknoloji dünyasının oyuncağı olmamak için çaba harcıyorlar. Böylece bir yandan teknoloji yarışı sürerken diğer yandan bu yarışın ürünlerinin oluşturduğu yeni dünya anlayışı ve hayat şekli, günümüzde aşılması gereken önemli bir ikilemi oluşturmaktadır. Nitekim gelenekselin yeni ile, değerlerin değersizlikle, tek sesliliğin çok seslilikle, kalitesizliğin kalite ile inancın inançsızlıkla, asırlara dayanan kavgası giderek büyüyor. Bu kavgayı aşmış ve kendi yaşamında dengelemiş bireylerin, kurumların ve toplumların daha uyumlu ve başarılı oldukları söylenebilir. Sözü edilen dengenin sağlanmasında "bireylerdeki gelişme isteğinin" en önemli faktör olarak rol oynadığı söylenebilir. Gelişme isteği nedir? Bir birey olarak yeterli gelişme isteğine sahip miyiz? Bu soruların cevabı kişinin "eğri oturup doğru söylemesini", kendi hayatını dikkatli biçimde gözden geçirmesini gerektirmektedir. Gelişme isteği, kişinin yaşamında daha iyiye, güzele, bilimsel olana ulaşma yönündeki tüm çabalarının kaynağı biçiminde belirtilebilir. Buradaki gelişme isteğinin başkalarına gösteri yapma amacından arınmış olduğu, olması gerektiği unutulmamalıdır.

Gelişme isteği bireyin belirli bir zaman dilimi ile sınırlanmış hayatını bilerek, anlayarak ölçülü biçimde harcamasını gerektirmektedir. Bilindiği gibi insan tüm yaşamı boyunca sürekli olarak bir fizyolojik gelişme içindedir. İnsan organizmasında sürekli ve düzenli bir hareketlilik, bir akış, bir değişim ve yeniden yapılanma söz konusudur. Sözü edilen sürekli ve sistemli gelişmenin bireyin bilgi ve düşünce dünyasında da olması, sağlıklı ve doğal yaşamın önemli bir gereğidir. Oysa günümüzde bazı bireylerin özellikle okul yıllarından sonra mevcut bilgi ve düşünce düzeylerini korudukları ve kalan yaşamlarını bu şekilde sürdürdükleri gözlenmektedir. Bireyin doğal kişilik özellikleri, aile ve okul ortamının etkisi ile oluşan kişiye has düşünce biçimi ve bilgi düzeyinin, okul yıllarından sonra sabit kalması, hızla artan bilgi birikimi karşısında bilgisizliğe ve sabit fikirliliğe yol açabilmektedir. Bu bakımdan kişinin kendi inisiyatifinde bulunan bilgi ve düşünce alanındaki gelişimini yavaşlatmaması,

durdurmaması sürekli olarak hareket halinde tutması gereklidir. Burada bireysel kişilik özelliklerinin önemli rolü olduğu kabul edilmekle beraber çevresel etkenlerin de unutulmaması yararlı olacaktır. Diğer bir ifade ile gelişme isteğinde bireyin kişilik özelliklerinin rolü büyüktür. Ancak hangi işi yapıyor olursa olsun bireye sunulan imkânlar, eğitim sistemi, ailenin, iş yerinin ve toplumun değerlerinin de çok önemli rol oynadığı bir gerçektir.

Her birey az ya da çok belirli bir gelişme isteğine sahip olduğuna göre bu isteğin en iyi biçimde yönlendirilmesi ve hayata yansıtılması gerekli hatta zorunludur. Gelişme isteği önünde yüzlerce engel sayılabilir. Ancak çoğunlukla bu engeller bireylerin kendilerine yeni bir şey katma cerasetinden ve çabasından yoksun oluşu ile açıklanabilir.

Düzgün işlemeyen trafik, hava kirliliği, iletişim sorunları, otobüslerdeki gereksiz tartışmalar, yollar-daki yarışlar ve daha benzeri yüzlerce sorun ve aksaklıklardan hep başkaları sorumludur. Kusur hep bizim dışımızdadır. Eleştirdiğimiz bir çok davranışı kendimizin de yaptığını nedense görmeyiz ya da görmek istemeyiz. Oysaki bütün, tek tek parçalardan, toplum bireylerden, sistem alt sistemlerden oluşur. Gelişme isteği bireyin öncelikle kendinden hareket etmesini, önce kendisini sorgulamasını gerektirmektedir. Kurum ve toplum düzeyindeki gelişme isteği için de aynı durum sözkonusudur.

Her birey, kendi içinde gelişme arzusuna sahip. Ancak problem, bu arzunun kıvılcıma dönüşmesi, yani düşüncelerin uygulamaya geçmesi noktasında düğümleniyor. Her bireyin kendi içindeki gelişme arzusunu harekete geçirmesi kendi düğümünü çözmesi gereklidir.

Herşeyden önce her gün sahip olduğumuz ve herhangi bir ölçü birimi ile değerlendirilemeyecek kadar kıymetli olan 24 saatimizi nasıl geçirdiğimiz sorusunun sorulması gereklidir. Günlük koşuşturmaların yanında, önünde arkasında öğrenmeye ve kendimizi aşmaya ne kadar zaman ayırıyoruz. Planlı çalışabiliyor muyuz? İşimizle ilgili bir yeniliğe ne kadar zamanda uyum sağlayabiliyoruz? Nerede olursa olsun yeni bilgilere ulaşmak için çaba harcıyor muyuz? Tamamen karşı olduğumuz bir düşünceyi, muhalefet ettiğimiz bir siyasi düşüncenin temsilcisini dinleyebiliyor muyuz? Toplumun çıkarlarını bireysel çıkarlardan önde tutabiliyor muyuz? Daha da önemlisi inancından dolayı insanları hoşgörebiliyor muyuz?

İşte bu ve benzeri tüm soruların cevabı, bireyin gelişme isteği ile yakından ilgilidir. Nitekim kapalı bir kutu gibi yaşamı boyunca aynı fikirleri savunmak ya da yeni fikirlere özellikle karşıt fikirlere açık olmak ve gerektiğinde düşüncelerini yeniden organize etmek insanın elindedir. Balzac'ın deyişiyle bunlar **aklın idaresinin** sonucudur. Aklın idaresi, hayatın her anını kalite süzgecinden geçirebilmeyi gerektirir. Böylece birey, amaçlı etkinlikleri sağlayacak itici güç yani gelişme isteği ile yeni ufuklara yol alabilir.

Bireysel yaşamın kalite süzgecinden geçirilmesi sanıldığı kadar kolay olmamakla beraber başarılmaması olanaksız bir olay da değildir. Kaliteli bir yaşam anlayışı herşeyden önce tek boyutlu bakış açısından kurtulmayı, kendini aşmayı, başkalarının ve toplumun bakış açısından da olayları görebilmeyi gerektirir. Tüm bunların temelinde ise öğrenme ve gelişme isteği yer almaktadır.

Sonuç olarak her bireyde belirli düzeyde bulunan gelişme isteğinin harekete geçirilmesinde bireyin aktif olması önemlidir. Konu ne olursa olsun bireyin, gerekçeler aramadan kendinden başlama cesaretini ortaya koyması bireysel gelişmenin önemli gereklerinden biridir.

Özel Eğitimde Erken Teşhis, Erken Eğitim ve Aile Rehberliği

* Prof. Dr. Ayla OKTAY

** Araş. Gör. Necla TUZCUOĞLU

Özürlü çocuğun eğitimine erken başlanması, olumlu sonuçlar alınabilmesi için çok önemlidir. Bu da çocukla en erken ve en yoğun ilişki içinde olan ailede verilecek eğitimle başlar.

Yeni bir bebeğin dünyaya gelmesi ailede büyük bir hareketliliğe neden olmaktadır. Hatta dünyaya gelmeden önce annenin bir bebek beklediği yolunda gelişen haberler üzerine ailedeki fertler çocuk üzerine değişik düzeylerde hayaller kurmaya başlarlar. Bebeğin büyütülmesi, yetiştirilmesi ve eğitimi üzerine hayaller...

Bütün bu beklenti ve hayallerin sonucunda özürlü bir çocuğun dünyaya gelmesi veya daha sonra özürlü olması ailede oldukça yoğun sorunlar gündeme getirmektedir. Bununla ilgili olarak gerek özürün önlenmesi, gerekse de ilerlemeden tespit edilip çalışmalara başlanması açısından yapılması gereken şeyler **erken teşhis, erken eğitim ve aile rehberliği** şeklinde sınıflandırılabilir.

Erken Teşhis

Erken teşhis konusunda en önemli görev tıp alanında görev öncelikle yapanlara düş-

mektedir. Doktorlarımızın ve diğer sağlık personelinin özürlü çocuklar hakkında bilgilendirilmesi gerekir. Bu bilgilendirme gerek özür grupları ile ilgili konularda, gerekse özürlü çocuk hakkında ailelere nasıl bilgi verileceği ve onlarla nasıl bir diyalog içinde olacağı yönünde olmalıdır.

Erken teşhis konusunda öncelikle bilgilendirilmesi gereken bir diğer grup da ailelerdir. Hamilelik öncesi ve doğum öncesi sağlık kontrolleri, gelişme ve geç gelişme veya çocuğun hangi durumlarda özürlü olabileceği vb. konularında ailelerin bilgilendirilmeleri son derece önemlidir.

Bu bilgiler annenin alkol ve sigara kullanımının etkileri, ilaç kullanma, radyasyona maruz kalma, ateşli hastalıklar geçirme, akraba evliliği, kan uyuşmazlığı vb. gibi konular üzerinde olmalıdır.

Ayrıca hamilelik döneminde veya daha sonrasında doktor bulamayan özellikle kırsal kesimlerdeki kişilere bilgi vermek oldukça

* Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Öğretim Üyesi.

** Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Araştırma Görevlisi

zor ve ulaşılamayan bir durumdur. Burada özellikle TV'lere ve radyolara annenin hatta toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi hususunda oldukça büyük görevler düşmektedir. Hazırlanacak özel eğitici programlarla geniş bir kitleye ulaşarak riskleri en aza indirmek ve özürün ortaya çıkmasını önleyici tedbirlerin alınmasını sağlamak mümkün olabilir.

Erken Eğitim

Özürlü çocuğun eğitimine erken başlanması, olumlu sonuçlar alınabilmesi için çok önemlidir. Bu da çocukla en erken ve en yoğun ilişki içinde olan ailede verilecek eğitimle başlar. Bu nedenle de çocuğun iyi eğitilebilmesi ailenin bu konudaki bilgisi ile çok yakından ilgilidir. Bilgi sahibi ailenin çocuğa gösterdiği şevkat, sevgi ve ilgi onun gelişmesine olumlu yönde etki yapacaktır. Ayrıca ailedeki eğitimin de okul öncesi eğitim kurumları aracılığıyla desteklenmesi çok önemlidir.

Özellikle özürsüz olmayan çocukların devam ettikleri okullarda öğrenim gören özürsüz çocukların bulunması, gerek öğrencileri, gerekse de onların anne-babalarını oldukça tedirgin etmektedir. Bu aileler zaman zaman normal çocukların özürsüzleri taklit ettiklerini veya çocuklarının eğitimlerini engelledikleri şeklinde şikayetlerde bulunmaktadırlar.

Öğretmenlere bu konuda oldukça büyük görevler düşmektedir. Sınıflarındaki öğrencileri ve onların ailelerini, birlikte eğitimin özellikle özürsüz çocuklar için önemi konusunda bilgilendirmeleri çok önemlidir.

Okullarda toplantılar yapılarak normal ve özürsüz çocukların ailelerinin bilgilendirilmesi ve karşılıklı kaynaşmaları, normal çocukların ailelerini konuya yaklaştırmak açısından gereklidir.

Erken eğitim konusu içinde yer alması ve üzerinde durulması gereken iki nokta vardır; öğretmenlerin eğitimi ve fiziki ortamın düzenlenmesi.

Öğretmenlerin Eğitimi

Okul öncesi ve daha ileri okullara öğretmenlerin yetiştirilmesi esnasında, özürsüz çocuklar ve özellikleri hakkında, onların psikolojisi, verilebilecek özel öğretim teknikleri ve yaklaşım türleri konusunda bilgilendirilmeleri önemli bir husustur. Ayrıca öğretmenlerin yeni değişiklikler ve uygulamalar

konusunda belli dönemlerde hizmet içi eğitimden geçmelerine de imkan sağlanmalıdır.

Fiziki Ortamın Sağlanması

Özür grupları bazen, sadece fiziksel bir sorundan ibaret olabilir. Bu durumda okulun fiziki ortamında yapılan değişiklikler özürsüz çocukların diğer çocuklarla bir arada eğitim görmesine imkan verebilir. Bu nedenle de çeşitli özür gruplarına eğitim verebilecek şekilde donatılmış okul öncesi (özellikle) kurumlarının açılması veya normal olanlarla birlikte eğitim görebilecekleri şekilde organize edilmiş mekan ve programlardan özürsüz olanların da yararlandırılmaları büyük önem taşımaktadır.

Aile Rehberliği

Özürsüz çocukların ailelerinde oldukça karmaşık bir psikolojik durum söz konusudur. Eğer aile bireylerinden birinde bilinen ve görünen bir özür yoksa, doğacak çocuğun özürsüz olabileceği düşünülmemen bir durumdur.

Bugün teknoloji, daha doğum öncesinde çocuğun durumu hakkında çok önemli ön bilgiler verebilmektedir. Ancak özürsüz olduğu önceden bilinse de çocuğu dünyaya getirip getirmeme kararı anne babaya aittir. Bazen de hamilelik sırasında her şey normal olduğu halde, doğum esnasında veya doğum sonrası olabilecek bazı olumsuz etkenler ailenin özürsüz bir çocuk sahibi olmasına neden olabilmektedir. Özürün türü ve oluşması çok çeşitlidir.

Kişinin özürü; yaşantısını etkilemeyecek ve özürü ile kolayca başa çıkabileceği bir durum olabileceği gibi zihinsel ve bedensel yönden çok büyük kayıplar da olabilir. Bu türden özürlü insanların tüm hayatları boyunca başkalarının yardımına ihtiyaçları vardır. Aynı şekilde ailenin de çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için maddi, manevi destek ve bilgiye de ihtiyacı vardır.

Çocuğun ihtiyaçlarını bilmek ve bunu sevgi ile ve yeterlilikle karşılayabilmek, ailenin bu alanda özel olarak bilgilendirilerek donatılmasını gerektirir. Ancak bu konudaki bilgilendirme kadar önemli olan bir diğer konu da, ailenin çocuğa yardım ederken, kendi duygu ve düşüncelerini tahlil edebilmesi, olumsuz duygularla nasıl başa çıkabileceği konusunda yardım alabilmesidir. Bu durum "Aile Rehberliği" olarak adlandırılmaktadır.

Özürlü bir çocuğa sahip olmaktan dolayı ailede yaşanan duygular, eşler arasındaki anlaşma oranına, sosyoekonomik ve kültürel duruma, hatta inançlarına göre değişiklik göstermektedir. Bunlar arasında reddetme, kızma olabileceği gibi bazen de Tanrı'dan gelen bir cezaya

karşı boyun eğme yönünde bir teslimiyet vardır.

Oluşan bu karmaşık psikolojik durum içerisinde çoğu kez ailenin yaptığı ilk şey reddetmektir. Yani çocuklarının özürlü olabileceğini reddederler. Bundan dolayı da doktor doktor dolaşarak çocuklarının normal olduğu yönünde deliller toplamaya başlarlar. Özellikle babalarda özürlü bir çocuk dünyaya getirmesinden dolayı anneyi suçlama ve bebeği ihmal etme davranışı gözlemlenebilir. Ender olarak da babalar arasında ailelerinde özürlü kimsenin bulunmadığını kendisinin de sağlam olduğunu savunup bebeğin kendisine ait olmadığını bile savunanlar bulunmaktadır.

Reddetmeyi takibeden aşamada görülen bir diğer durum kızgınlıktır. "Kendilerinin Tanrı tarafından cezalandırıldığını" ya da "bunun daha önce yapmış oldukları bir suç veya günahattan dolayı kendilerine verilmiş bir ceza" olduğunu savunanlar vardır. Bazıları çocuklarının yok bile olmasını isteyebilirler, ancak bu yok olmasını dileme daha sonra ailede yoğun bir suçluluk duygusuna neden olur. Anne baba sürekli birbirlerini suçlarlar bunun sonunda da aile yapıları hasar görebilir.

Kızgınlık aşamasını takip eden dönemde, anne baba çocuklarını en iyi doktorlara götürüp onlara en iyi eğitim olanaklarını yaratıp sundukları takdirde çocuklarında görülen özürün kaybolacağına inanırlar. Ancak bütün bu çabaları sonuç vermediğinde aile bu durumdan kaçış olmadığını kabullenmek gerektiğini anlamaya başlarlar. Bu anlayış, çocuklarının normal çocuklardan farklı biri olduğu, bu farklılık da, onlarda neler yapabilecekleri, bu durumla nasıl başa çıkabilecekleri konusunu gündeme getirir.

Bütün bu çabaların sonunda eğer aile, önceki aşamaları geçebilmişse ki; bu her ailede mümkün değildir, çocuklarının kendi ailelerinin bir parçası olduğunu, onun da kendine özgü gelişim dönemlerinin olduğunu ve çocuklarını olduğu gibi kabul etmeleri gerektiğine inanırlar.

Özürlü çocukların eğitiminde çocuğa doğrudan yaklaşmak yerine öncelikle aileye yardımcı olmak çok daha önemlidir. Çünkü özürlü çocuğun geleceği ve kapasitesini ne kadar geliştirebileceği büyük ölçüde içinde yaşadığı ev ortamına bağlıdır. Aile, rehberlik yoluyla çocuklarını daha iyi tanır ve anlar,

Özürlü çocukların eğitiminde çocuğa doğrudan yaklaşmak yerine öncelikle aileye yardımcı olmak çok daha önemlidir.

Marlyse Tovae tarafından ayakla yapılmıştır.

Marlyse Tovae

AĞIZ VE AYAK
RESSAMLARI
DERNEĞİ

onların güçlü ve zayıf yönlerini öğrenir. Çocuğa yönelik olarak yapılan çalışmalarda ailenin de dikkate alınması eğitim kurumları ve aile ortamı arasında tutarlılık sağlanması açısından gereklidir.

Unutulmaması gereken şey, ana babaların en az çocukları kadar ilgi ve yardıma ihtiyaçları olduğudur. Öncelikle çocuklarının özür- lü olma nedenlerini, bunda kendilerinin bir hatası olup olmadığını ve bundan sonra doğacak çocuklarının da özür- lü olup olmayacağını merak ederler. Bu nedenle her şeyden önce anne babanın psikolojik yönden rahatlatılması gerekir. Çocuklarının özellikleri ve özürü hakkında ayrıca da yapılabilecek çalışmalarla herhangi bir ilerlemenin sağlanıp sağlanamayacağı konusunda bilgi verilmelidir.

Daha önce de bahsedildiği gibi çocuğun eğitiminde ilerleme kaydedilmek isteniyorsa bunun öncelikle aileden başlatılması gerekir. Yapılacak ilk şey her şeyden önce ailenin çocuğunu kabul etmesini sağlamak olmalıdır. Bu durumdan dolayı yaşadığı psikolojik problemlerin paylaşılması, suçluluk duygularının çözümlenmesi gerekir.

Ayrıca aile rehberliği, çocuğa verilecek eğitim programının özellikle bireysel eğitim bölümünde son derece gereklidir. Aile bu konuda bilgilendirilmeli ve çevrenin yanlış ve haksız değerlendirmelerine karşı hazırlanmalıdır. Bütün bu çalışmalar aile rehberliğinin görevleri arasındadır.

Özür- lü çocuklara eğitim veren kurumlarda özel eğitim ile ilgili uzmanların yanı sıra psikolojik danışmanların bulunması gerekir. Yoğun problem yaşayan kişilerle psikolojik danışma yapılması gerek aileyi psikolojik yönden rahatlatmak, gerekse özür- lü çocuğunu kabul etmesi açısından faydalıdır.

Bireysel psikolojik danışma yanında grup danışmasının da yapılması aynı anda birden fazla kişiye ulaşma açısından ekonomik ve kalıcıdır.

Ailelerin belirli aralıklarla bir araya gelmeleri ve özür- lü bir çocuğa sahip olmaktan dolayı yaşadıkları duygu, düşünce ve davranışları birbirleri ile paylaşmaları psikolojik yönden rahatlatıcı olmaktadır. Yapılan grup çalışmasında kişiler, yalnız olmadıklarını, kendilerine benzer duyguları yaşayan başkalarının da olduğunu anlamaktadırlar. Birbirlerinin psikolojik çatışmalarını paylaşmakta,

özür- lü bir çocuğa sahip olduğu gerçeğini yaşayarak kabul etme düzeyine gelirler.

Yine grup çalışması sayesinde aileler, neler yapılması gerektiği konusunda birbirlerinden bilgi alışverişi yapabilir ve yeni yöntemleri uygulama kararı alabilirler.

Erol Sabancı Spastik Çocuklar Merkezi'nde yapılan gözlemler sonucunda aileler grup çalışmalarının son derece yararlı ve rahatlatıcı olduğunu vurgulamışlardır. Hatta bazıları sadece konuşmak ve deşarj olmak için gittiklerini ancak orada yapılan grup çalışmaları sayesinde buna gerek kalmadığını belirtmişlerdir.

Yine aileler grup çalışmaları sayesinde sadece kendilerinin özür- lü bir çocuğa sahip olmadıklarını, birbirlerinin duygu ve düşüncelerini paylaştıklarını ve bunun da kendileri için yararlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak şunları söylemek mümkündür. Eğer özel eğitim alanında mesafe kaydedilmek isteniyorsa ve bu alanda daha kalıcı eğitim etkinliklerinde bulunulmak isteniyorsa, öncelikle çalışmalara aileden başlanmasında yarar vardır. Ailelerin eğitilmesi ve bilgilendirilmesi çocuğa verilen hizmetleri daha kalıcı ve yerleşik duruma getirecektir.

Bunun yanında normal çocukların ailelerine de özür- lü çocukların özellikleri hakkında bilgi verilmeli ve bu konuda bilinçlendirilmelidir. Özellikle normal çocuğa sahip ailelerin, özür- lü çocukların aileleri ile birlikte gruba alınması, problemi yaşayarak anlamalarına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akkök, Füsün. "Özür- lü Çocukların Aileleriyle Psikolojik Danışma ve Rehberlik Çalışmaları", **Psikoloji Dergisi**, 1. Ulusal Psikoloji Kongresi Özel Sayısı, Cilt 1, Sayı: 16, Aralık: 1982.

Karatepe, Hasan. **Öğrenme Yetersizliği Olan Çocuklar**, Karatepe Yayınları, Ankara: 1987.

Kuzgun, Yıldız. **Rehberlik ve Psikolojik Danışma**, ÖSYM Yayınları, Ankara, 1991-4.

İkinci Evlilik ve Çocuklar Üzerine Etkisi

Araş. Gör. Necla TUZCUOĞLU

Marmara Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi

Boşanma olayını terkedilme olarak yaşayan çocuk kendisini değersiz hisseder ve olayın tek sorumlusu olduğuna inanır.

İkinci bir evlilik ebeveynlerin umutla girdikleri, iyi niyetli bir aile ortamına duyulan özlemleri gidermenin bir diğer yoludur. Bu durum gerek yalnızlığın giderilme ihtiyacından, gerekse de tek başına sorumlulukların altından kalkmaya çalışmanın zorluğundan kurtulmanın bir başka yönüdür.

Yapılan araştırmalar, boşanma suretiyle ayrılan kişilerin üç yıl sonra yeniden evlendiklerini ortaya koymaktadır. Erkeklerin yeniden evlenme oranları kadınlara göre daha fazla ve daha çabuktur. Bir çok erkek ve kadın, cahil, olgunlaşmamış ve ilk evliliklerinde tecrübesiz olduklarını, yıllar boyunca hata yaptıklarını ve bu hatalardan ders alarak artık gerçek sevgiye ve ortak güzel ilişkiye hazır olduklarını hissederler (Gestoff, 1975), ve yeniden evlenirler.

Bu evlilik önceki evliliğin bir benzeri

olabilir ancak oluşan aile ortamı kesinlikle birinci evliliğin benzeri olamaz (Bilen, 1983).

İkinci evliliklerde karşılaşılan en büyük sorunlardan biri de çocuklardan gelen tepkilerdir. Çocuklar yeni evliliğe ne kadar hazırlanmış olursa olsun ve bu evliliğe ne kadar hoşgörü ile bakmış olursa olsun bir takım problemlerin yaşanması muhtemeldir.

Gerek evlenen kişiler gerekse de çocuk, önceleri bazı zorluklar yaşayacaklardır. Özellikle ilk zamanlarda çocuklardan yeni gelen ebeveyne anne ya da baba diye hitap etmesi istenmemelidir. Zaten çocuklar; bu kişiye abla, teyze, amca diye hitap ederek tepkilerini dile getirirler.

Üvey ebeveynlerin yaşayacağı bir takım sıkıntılar bulunmaktadır. Özellikle çocuğa karşı geliştireceği uygun duygusal yakınlığın derecesi, çocukla ilgili karar verme hakkı ve sorumluluğu, çocuğa ser-

gileyeceği disiplin miktarının doğruluğu ve mali sorumlulukları konusunda tam emin olamazlar (Eisenberg & Lewis, 1979).

Çocuklar anne ya da babasının yeniden evlenmesini hoş karşılayabilirler. Ancak evlilik gerçekleştiikten sonra üvey anne veya babayı düşman, öz anne ya da babasının sevgisine bir rakip, davetsiz misafir olarak görebilir ve yeni gelen kişiye birden yakınlaşamazlar.

Çocuk kendi annesini ya da babasını her zaman istemektedir. Ancak bunlardan biri şu an yanında değildir. Bu nedenle bir güvensizlik yaşayacaktır. O nedenle yanında kalan ebeveyne daha çok yaklaşır. Bu ebeveyn onun hem annesi hem de babası olmuştur.

Çoğu kez giden ebeveyne karşı düşmanca duygular taşıyabilir zira onu terk edip gitmiştir. Duygularını transfer ettiği ebeveyn de günün birinde evlenmek suretiyle onu ikinci plana itmiştir. Bu konuda çocuğun aklında değişik ve karmaşık sorular oluşmaktadır. Örneğin, "Acaba beni bu yabancı (üvey ebeveyn) gelmesine rağmen eskisi gibi sevecek mi?" gibi düşünceler çocuğun zihnini fazlasıyla meşgul edecektir.

Üvey ebeveyn ise başta iyi niyetine rağmen, çocukların yarattığı sürekli güçlükler karşısında ümidini yitirmeye başlar. Bu durumda üvey ebeveyn ile çocuk arasındaki sorunları çözümlenmede ve dengeyi sağlamada öz ebeveyne daha çok görev düşmektedir. Evlendiği kişi ile çocuğunun yaşadığı sıkıntılardan dolayı suçluluk duyabilir, hatta evlendiğine pişman olur.

Bu durumda evlenen kişiler her şeyden önce çocuklu biriyle evlenmiş oldukları gerçeğini kabul etmelidirler. Daha sonra çocuğu her yönüyle tanımaya, anlamaya çalışmalı, ona zaman tanımalı ve sabırlı olmalıdırlar. Eve yeni gelen ebeveynin çocuğa söyleyeceği "Senden beni hemen sevmeni ve kabul etmeni bekleyemem, çünkü beni yeterince tanıyorsun ancak ben de seni yeterince tanıyoy-

rum, istersen önce birbirimizi tanımaya çalışalım, ne dersin?" gibi sözler her şeyden önce çocukta; karşısındaki kişinin onu anladığını ve zaman tanıdığı fikrinin yerleşmesine neden olacaktır.

Çocukların yeni evlilik gerçekleşmeden önce aile yaşantılarından bazı alışkanlıkları ve değerleri taşıdıkları unutulmamalıdır. Buna ilaveten eğer ebeveynlerden biri ölmüşse, o dönemde yaşanan zorlukların çocuk üzerindeki etkisi kolay geçecek türden değildir. Ya da boşanma sonucunda ebeveynlerden biri gitmişse yine çocuk üzerindeki etkisi önem taşımaktadır. Boşanma öncesi ailede yaşanan gergin günler, çocuğun suçluluk duygusuna, değersizlik duygusuna kapılmasına neden olur.

Çocukların bir bölümü boşanma olayında kendilerini suçlu hissedip, yaramazlık yaptığı ya da anne babasını üzdüğü için anne babasının ayrıldığı duygusuna kapılabilir ve durumun tek sorumlusunun kendisi olduğuna inanır.

Özellikle erkek çocukların yaşadığı bu gibi duygular genellikle ödipus karmaşasından kaynaklanan sorunlarla ilgilidir. Erkek çocuk babasının ayrılmasını kendi bilinç dışı ya da bilinçli isteklerinin ger-

Çocukların yeni evlilik gerçekleşmeden önce aile yaşantılarından bazı alışkanlıkları ve değerleri taşıdıkları unutulmamalıdır.

çekleşmesi biçiminde yaşar ve bundan dolayı suçluluk duyar. Evden ayrılan kişi anne ise, benzer duygular kız çocuk için de geçerlidir. Boşanma olayını terkedilme olarak yaşayan çocukta, kendisinin değersiz olduğuna inanır (Geçtan, 1982). Anne ve

babanın ayrı ayrı çocuğun gözünde taşıdığı önem dikkate alınırsa bu hiç de kolay bir durum değildir. Ebeveynlerin bu konuda dikkatli olmaları gerekir.

Yeniden evlenme olayından etkilenmede çocuğun yaşı ve cinsiyeti önemli iki faktördür. Eğer evlenen baba ise kız çocukların erkek çocuklara oranla daha yoğun ve karmaşık sorunlar yaşadığı gözlenmektedir (Bilen, 1983). Kız çocuk, annenin yokluğundan dolayı yaşadığı zor günlerin etkisini baba ile birlikte aşacağı umudunu taşıırken, bu umut babanın başka biriyle evlenmesi sonucu yitirilmektedir. Bundan dolayı eve yeni gelen kişiye karşı düşmanca duygular besleme, evde konulan kuralların aksini yapma, yalan söyleme, hırsızlık yapma, uyumsuz davranma şeklinde tepkisini dile getirebilir.

Erkek çocuklar ise babanın evlenmesinde kızlara göre daha az tepki göstermektedirler. Kız çocuklara göre, eve gelen kişiyi daha kısa sürede kabul edebilmektedirler. Yapılan araştırmalar üvey babaya oranla üvey anne ile daha fazla problemin yaşandığını göstermektedir.

Üvey anne çocuklarla rahat iletişim kurabilmenin yollarını aramalıdır. Yaşan

nan problemleri çözümleyici olmalı, problem yaratıcı konumunda olmamalıdır. Çocukların annelerine karşı duydukları sevgiye saygı göstermeli, annelerinden bahsetmelerine izin vermelidir. Eğer anneleri yaşıyorsa onları ziyaret etmelerine izin vermeli hatta çocukları bu konuda teşvik etmelidir. Eğer anneleri ölmüşse, annenin mezarını ziyaret etmelerine imkan vermeli gerekirse bunu birlikte yapmalıdırlar. Eğer istiyorlarsa çocukların odalarına annelerinin resmini asmalarına izin vermeli, anneleri konusunda yaşadıkları duyguları çocuklarla paylaşmalıdır.

Bütün bunları yapmak başlangıçta zor olabilir. Ancak çocuğu üvey anneye yaklaştırmada son derece etkili bir yaklaşımdır. Aynı durum üvey baba için de geçerlidir. Zira eve gelen üvey babanın da yaşayacağı bir çok sorunlar olacaktır. Her ne kadar yapılan araştırmalarda babaların daha az sorunla karşılaştığı görüşü yaygın olsa da, yine de üvey baba olmak kolay bir durum değildir.

Yeniden evlenme durumunda büyük yaştaki çocuklar küçük çocuklara göre daha az etkilenmektedirler. Bu durum büyük yaştaki çocukların daha mantıklı düşünebildikleri ve kendilerini daha bağımsız olarak idare edebildikleri ile açıklanabilir.

Sonuç olarak yukarıda bahsedilen sınırlı durumlardan kurtulmak kişilerin elindedir. Yaşanan zor günleri en aza indirmek tarafların anlayış, hoşgörü ve işbirliği ile mümkün olacaktır. En fazla etkilenen ve ileride bu etkilenmenin yarattığı sorunları yaşayacak olanın çocuk olduğu düşünülürse en fazla görev ebeveynlere düşmektedir.

Yeniden evlenme durumunda büyük yaştaki çocuklar küçük çocuklara göre daha az etkilenmektedirler

KAYNAKÇA

BİLEN, M. **Sağlıklı İnsan İlişkileri**, Teknik Basım Sanayi Matbaası, Ankara: 1983.

EISENBERG, S., LEWIS, E., PATTERSON, E. **Helping Clients With Special Concern**, Houghton Mifflin Company, Printed in USA, 1979.

GEÇTAN, E., **Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar**, Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara: 1982.

WEISS, R. S., **Marital Separation**, New York: Basic Books, 1975.

WESTOFF, L., Two Time Winner, The New York Times Magazine, August 10, 1975.

Çocuğun Okul Başarısını Etkileyen Faktörler

Araş.Gör. Gülen BARAN

A.Ü. Ziraat Fak. Ev Ekonomisi Yüksek Okulu
Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

Okulda verilen planlı eğitim sonucu meydana gelmesi beklenen, öğrenmenin değerlendirilmesine dayanan başarıya "okul başarısı" adı verilmektedir.

İçinde yaşadığımız kültürde insan, başarısına göre değerlendirilmektedir. Bu kültürel baskının duyulması ise ilkokul yıllarından itibaren başlamakta ve çocuklar başarılı ve başarısız olarak adlandırılmaktadır. Okula başlama çocuğun yaşamında çok önemli bir olaydır. Okul çağına kadar içinde yaşadığı, uyum sağlamayı başardığı, kendisini çoğunlukla kabul ettirdiği aile çevresinden tümüyle değişik özellikler taşıyan yeni bir çevreye, okula geçiş çocuk için büyük bir çabayı gerektirir.

Ana-babaların çocuğun okula başlayışında üzerinde durdukları temel sorun genellikle okuldaki ders başarısı, okuma-yazma öğrenmesi olmaktadır. Ancak bundan daha önemli olan ve okul başarısını büyük ölçüde etkileyen yön çoğunlukla gözden kaçmaktadır. Bu da, sorumlulukların yüklendiği, evdeki ortamdan daha katı ve uyulması zorunlu kuralların uygulandığı, aile çevresi için-

de çocuğa tanınan ayrıcalıkların, gösterilen özel ilgi ve özenin ortadan kalktığı, sıradan bir bireyi olduğu okul çevresine sağlaması gereken uyumdur (Sprinthall ve Sprinthall 1977, Altınköprü, 1984; Hakbilen, 1984).

Çocuklar ilkokul döneminde daha geniş bir toplumsal çevreye uyum sağlamaya çalışmakta ve bu oranda öğrenmelerinin değerlendirilmesi sorunu ile karşılaşmaktadırlar. Bu değerlendirme sonuçlarına göre çocuklar başarılı ya da başarısız olarak adlandırılmaktadır. Okulda verilen planlı eğitim sonucu meydana gelmesi beklenen, öğrenmenin değerlendirilmesine dayanan başarıya "okul başarısı" adı verilmektedir. Okul başarısızlığı çeşitli faktörlerin sebep olduğu ve çoğunlukla birden fazla faktörün birarada bulunduğu sıkça rastlanan bir problemdir. Başarısızlıkla karşı karşıya olan çocuklar kalıtsal nedenlerle düşük zekalı olabilirler, fiziksel hastalık-

ları nedeniyle okula devamsızlıkları fazla olabilir, bir kısmında ise doğum komplikasyonlarına bağlı yapısal öğrenme güçlüğü ve davranış bozukluğu vardır. Kalabalık aile yapısı, kötü ev koşulları, yoksulluk ve anne-babaların çocuk yetiştirme ilkeleri gibi durumlar çocuğun okul başarısının düşük olmasına yol açabilir (Munsinger, 1975, Altinköprü, 1984, Wolff 1986).

Gerek psikologlar, gerekse eğitimciler başarı güdüsünün, bireyin gerek öğrencilik gerekse yetişkinlik yaşamındaki başarısının ve buna bağlı olarak da toplumun gelişmesinin temeli olduğuna inanırlar.

Okuldaki başarı ya da başarısızlıkta rol oynayan en önemli etken kuşkusuz ailedir. Aile içi ilişkilerin dengeli olması çocuğun başarısını olumlu açıdan etkiler. Sağlıklı bir aile ortamında çocuk, karşısında anlayışlı, kendine güven veren, sorularıyla yakından ilgilenen bir anne-baba bulur. Bu tür ailelerde çocukla kurulan başarılı iletişim sayesinde onun çalışması desteklenir, başarısızlığı anlayışla karşılanarak mantıklı çözümler birlikte aranır. Yeterli duygusal ve toplumsal

etkileşim ortamının bulunmadığı ailelerde çocuğun başarısının olumsuz yönde etkilendiği görülür. Çocuğun yeterli ilgi ve sevgi görmediği bu tür ailelerde aile içi geçimsizlik ve dengesizlikler çocuğun çalışmasını olumsuz yönde etkiler (Yavuzer, 1983).

Okul yıllarında aile çocuğa uygun öğrenme ortamını yaratmak ve desteğini sürdürmek zorundadır. Bu desteği alan, anne-babanın sürekli ilgisini gören ço-

cuk öğrenmeyi bir baskı ve görev olarak değil, zevkli bir uğraş olarak algılar. Bu nedenle ailenin genel havası çok önemlidir. Anne-babanın anlaşması ve uyumu ailenin ruh sağlığı gibi öğrenim sağlığını da etkiler (Yörükoğlu 1986).

Okul çocuğun kişiliğinin güvenli ya da güvensiz oluşunun, karakter ve başarılarının temel nedenlerindedir. Okulda öğrencinin kendisini rahat ve güven içinde hissetmesi başarının esaslarından birisidir. Çocuğa güven kazandırmak için sınıfta düzen ve özgürlük dengeli olmalıdır. Ne korkuya dayanan disiplin, ne de sınırsız serbestlik uygulanmamalıdır. Kişiler arasındaki zeka ve yetenek farklılıkları öğretmence bilinmelidir. Zeka faktörü çocuğun öğrenme faaliyetini başarı ile gerçekleştirmesinde en önemli etkenlerden birisidir. İnsanın belirli şeyleri öğrenebilmesi için, bu faaliyetlerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlayabilecek belirli bir zihin seviyesine ulaşması gereklidir. Özellikle okul gibi akademik bir çalışma alanında başarının bir ölçüde kişinin zekasına, zihinsel potansiyeline bağlı olması gerekir. Ancak bu bağlantı sanıldığı ve umulduğu kadar yüksek değildir. Üstün zekâlı öğrencilerin zaman zaman okulda başarısız kaldıkları, az yetenekli olanların da beklenilen üzerinde başarı gösterdikleri görülmektedir (Oktay 1981, Ataman 1984, Fidan 1986, Mangır 1987).

Gerek psikologlar, gerekse eğitimciler başarı güdüsünün, bireyin gerek öğrencilik gerekse yetişkinlik yaşamındaki başarısının ve buna bağlı olarak da toplumun gelişmesinin temeli olduğuna inanırlar. Motivasyon öğrencinin belli bir öğrenme durumu üzerinde ne kadar zaman harcamak istediği ile ilgilidir. Öğrencinin öğrenme için ayrılan zamanı tam olarak kullanması, bu zamanın ötesinde çalışmayı isteyip istememesi, çalışma koşullarındaki zorluk, sıkıntı, engellemelere karşı direnci ve başarı karşısında yılmamlık göstermemesi öğrenmeyi etkileyen güdülenme ile ilgili durum ve etkenlerdir.

Çocuğun içinde yaşadığı aile ortamının okul öğrenimine karşı onu motive etmede etkisi büyüktür. Evinde kitap, dergi, gazete gibi yayınlar bol olan, aile bireylerinin bunlarla uğraştığını doğduğu günden beri izleyen çocuklar okumaya yazma ve kitaptan öğrenme konusunda motive olur. Okulda da öğretmenin kişiliği, öğrencileriyle ilişkisi, kullandığı öğretim yöntem ve araçları da öğrencileri olumlu ya da olumsuz yönde güdüleyebilir. Öğrencilerinin çalışmalarındaki başarı durumunu öven bir öğretmen öğrencilerinin heveslerini artırır. Buna karşı çabalarına sürekli eleştiriler yönelten, başarı üzerinde durmayan öğretmen onları olumsuz yönde güdüler, öğrenme heves ve isteklerini köreltir. Soruları yanıtlanan, merakı doyurulan çocuk daha çok öğrenmeye istek duyar. Tersine ilgi ve destekten yoksun, soruları geçiştirilen çocukta öğrenme isteği körelir (Morgan 1978, Er-Savaş 1986, Fidan 1986, Yörükoğlu 1986)

Okulda başarılı olmak konusunda yeterli motivasyona sahip, yetenekli öğrenciler, bazen çalışma ve öğrenme olanaklarını sınırlayan sosyo-kültürel faktörler nedeniyle amaçlarını gerçekleştiremezler. Bu faktörlerden en sık sözü edileni, genci lise ve yüksek öğrenime hazırlayacak olan temel eğitimin başarısızlığıdır. Bu durum daha çok eğitimle ilgili kaynakların yetersiz olduğu geri kalmış kırsal kesimlerde belirgindir. Araç-gereci ve öğretmeni yetersiz, kalabalık bir sınıfta okuyan öğrenci daha ileri bir öğrenim

kurumunda başarı sağlayabilmesi için gerekli olacak temel akademik beceri ve çalışma alışkanlıklarını edinemez.

Okulda düşük başarı göstermesinde çocuğun dikkatini okul görevlerinden başka yere çeken durumlar da etkili olabilir. Örneğin; çocuğun bir işte uzun saatler çalışmaya mecbur olması nedeniyle ders çalışmak için yeterince zaman bulamaması ya da ev içi ortamın rahat çalışma olanaklarını sağlayamaması çocuğun başarısızlığına neden olabilir (Yavuzer, 1986).

Sonuç olarak; okul yaşantısı, çocuğun hayatında çok önemli bir olaydır. Bu olayın çocuk için mümkün olduğu kadar iyi izler bırakacak şekilde gerçekleşebilmesi aile ve öğretmenin çabalarına bağlıdır. Bazı ana-babalar için başarısızlık kabul edilemez bir olgudur. Başarısızlığın utançla karşılandığı ortamlarda güçlüklerin üstesinden gelinemez. Bu nedenle ana-babaların ilk yapacağı; çocuğun, başarısızlığının aile içinde utanç verici bir durum olarak değil, çaba gösterince aşılacak bir engel olarak kabul edildiğini anlamasını sağlamaktır. Ana-babalar okul olgunluğuna ulaşmamış çocuklarını okula erken göndermekte ısrar etmemeli, gençlik gibi bazı gelişim dönemlerinin başarıyı olumsuz etkileyebileceğini gözönünde bulundurmalıdırlar. Zayıf notlar karşısında paniğe kapılmadan öncelikle başarısızlığın sebepleri araştırılmalı ve çocuklarla birlikte ortak çözümler aranmalıdır. Bunun yanında

da okul faaliyetleri her öğrencinin katılabileceği biçimde ve onların ilgi, ihtiyaç, beceri ve yetenekleri doğrultusunda düzenlenmeli, öğrenmeyi güdüleyecek ve tartışmalara yer verilecek şekilde planlanmalı ve zenginleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- ALTINKÖPRÜ, T.,** 1984. Okul Öncesinde, Okulda, Sosyal Yaşamda Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır. 2. Baskı. Psikolojik Dizi 5. Altinköprü Yayınları. Gül Matbaası. Ankara.
- ATAMAN, A.,** 1984. Ankara İli Resmî Şehir İlkokullarındaki Üstün Yetenekli Çocukların Fiziksel Gelişimi Özelliklerinin Değerlendirilmesi. A.Ü. Eğitim Bil. Fak. Yayınları: 132 A. Ü. Basımevi. Ankara.
- ER, Ü. ve SAVAŞ, N.,** 1986. 'Başarıya Motivasyonu ve Ebeveyn Tutumları'. Eğitim ve Bilim Dergisi. 61: 41-44.
- FIDAN, N.,** 1986. Okulda Öğrenme ve Öğretme Kavramları, İlkeler, Yöntemler. Kadioğlu Matbaası. Ankara.
- HAKBİLEN, N.,** 1984. İlkokul Çağı Çocuklarının Okul Başarılarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. H.Ü. Sağlık Bil. Ens. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- MANGIR, M.,** 1987. 'Çocuğun Öğrenim ve Okul Sorunları' Çağdaş Eğitim Dergisi. 125:4-9.
- MORGAN, C.T.,** 1978. A Brief Introduction to Psychology. Second Edition. Mc Grow Hill Book Company. London.
- MUNSINGER, H.,** 1975. Fundamentals of Child Development Second Edition. Holt Rinehard and Winston. New York.
- OKTAY, A.,** 1981. 'İlkokula Başlamada Hazırlıklı Olmanın Önemi'. Aile ve Çocuk Dergisi. 18-28.
- SPRINTHALL, R.C. ve SPRINTHALL, N.A.,** 1977. Educational Psychology. A Developmental Approach. Second Edition. Addison-Wesley Publishing Company. U.S.A.
- WOLFF, S.,** 1986. Problem, Çocukları ve Tedavi. Çev.: A. Oral, S. Karal. Baskı. Say Kitap Pazarlama İstanbul.
- YAVUZER, H.,** 1983. 'Okulda Başarısızlık'. Aile ve Çocuk Dergisi. 3: 68-73.
- YÖRÜKOĞLU, A.,** 1986. Çocuk Ruh Sağlığı. 10. Baskı. Doğu Matbaası. Ankara.

Yaşam Alışkanlığımız- Kaynakların Israfı ve Çevre Kirlenmesi

Dr. Caner ZANBAK
Çevre Koruma Danışmanı

Çevre yaşam ve kalkınma çabaları içinde olan insanlar tarafından kirletilmektedir. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak yapılan çevre kirletilmesi, genelde ekonomik güç ve eğitim düzeyine bağlı olarak, toplumlarda değişik olarak algılanır. Günlük yaşamdaki alışkanlıklarımız kalkınmaya da paralel olarak değişimler göstermektedir. Bu yazımızda okurların kendilerini de içinde bulabilecekleri çevre bozulması ya da kirlenmesine neden olan bazı etmenlere değineceğiz.

Bugünlerde ülkemizdeki büyük şehirlerde çevre kirlenmesi denildiğinde en fazla üzerinde durulan konu hava kirliliği olmaktadır. Çünkü, kış aylarında herkes kirli havadan rahatsız olduğundan dolayı diğer tür çevre kirlilikleri ikinci planda kalmaktadır. Yaz aylarında ise hava kalitesi ikinci plana itilerek dikkatlerimiz su yokluğu ve kalitesi, göl ve deniz suyu kalitesi, çöplere, trafik ve gürültü üzerinde yoğunlaşmaktadır. Günlük yaşam çabalarının her zaman ön planda olması nedeniyle dört mevsimde tüm çevre sorunlarına aynı önem verilememektedir.

Büyük şehirlerdeki çevre sorunları, ilerleyen sanayileşme, nüfus yoğunluğu ve plansız yapılaşma nedeniyle, sürekli olarak artmaktadır. Çevre kirletici olarak sadece sanayi kuruluşlarını neden olarak göstermek ve sanayii, özellikle orta ve büyük ölçekli tesisleri, önlemler almaya zorlamak tek taraflı ve kaçamak bir yaklaşımdır. Evet; gaz, sıvı ve katı atıklarını düzensiz olarak çevreye veren sanayi tesisleri bunu yapmamalı ve önlemler almaya zorlanmalıdır. Ancak, küçük ölçekli olarak düşündüğümüz ve sokak aralarında yeralan binlerce küçük atölye ve üretim tesislerini gözönüne alırsak sorunun aslında çok geniş bir tabana yayıldığını görürüz. Bir de buna, örneğin nüfusu on milyonu aşmış İstanbul'daki yaklaşık 250 ile 300 bin aile konutunu ekler ve de her bir konut başına yılda ortalama bir ton kömürden ortaya çıkan duman, kül, bir ton çöp ve 100.000 litre atıksu miktarını gözönüne alırsak, çevreye verilen atıkların büyüklüğünü daha açıkça görebiliriz.

Unutmayalım; etrafı, çevre kirliliğinden şikayet eden, bizler pisletiyor ve de çevreyi, günlük yaşam koşullarını zedeleyecek şekilde, gene bizler kirletiyoruz. Aynı zamanda, çevre kirlenmesinden dolayı, başkalarını gene bizler suçluyoruz. Kolay hedefler olmaları nedeniyle, genelde de suçlananlar ya sanayiciler ya da belediyeler ve devlet olmaktadır. Oturduğumuz yerden sadece dedikodu türü şikayet etmenin çevre koruma için yeterli olmadığını artık anlamalı ve bu konuda bir şeyler yapmalıyız.

Bakın, çevre koruma konusunda toplumun bireyleri olarak, en azından, neler yapabiliriz:

- Görece ucuz olması nedeniyle kalitesiz kömür kullanmamak,
- İşe giderken tek bir kişi için özel oto kullanmamak,
- Otoların bakımını devamlı yaparak eksoz emisyonlarını azaltmak,
- Dişlerimizi fırçalarken musluğu kapatmak,
- Ambalajı daha az olan yiyecekleri satın almak,
- Çöplere giden cam, kağıt, plastikleri ayrı torbalamak,
- Gereksiz yere, özellikle aydınlatmada, elektrik sarfetmemek,
- Evlerde kullanılan kimyasalların miktarını azaltmak,
- Yerlere çöp atmamak, yerdeki çöpleri toplamak,
- Ve bunlar gibi yüzlerce basit ve yapılabilir günlük işlemler.

Alışkanlıklarımızla gelen ve de çevre dostu olan bu işlemler ya özgürlüğümüzü (!) kısıtladıklarından ya da daha pahalı oldukları nedeniyle yerine getirilmemektedir.

Diğer taraftan, sanayiciler çevreyi kirlettikleri için suçlanmakta; ancak pahalı önlemler alarak çevre korumaya özen gösteren sanayicinin ürünü pahalı olduğundan dolayı ucuz malların (aynı kalite de olsa) alımına yönelmekteyiz. Bu, haksız rekabete yol açtığından, dolaylı çevre koruma ilkelerini desteklemeyen bir durumu ortaya çıkartmaktadır.

Subat 1995'de İstanbul'da Çevre Dostu Ürünler ve kimya sanaiinde Üçlü Sorumluluk Uygulaması üzerinde bir sempozyum yapıldı. Yabancı şirketlerden biri çözücü özelliği yüksek, daha az buharlaşan, sağlığa etkisi daha az olan bir gurup solventin (tiner türü sıvı) tanıtımını yaptı. Şirket temsilcisinin belirttiği gibi, Türkiye'de satışa sunulan bu solventlerin ülkemizde pek satılmadığı anlaşılıyordu. Diğer solventlere oranla daha az miktarlarda kullanılarak aynı işi yapabilecek bu maddelerin fiyatlarının biraz yüksek olması en büyük bira dezavantaj olarak görülüyordu. Aslında, boya ve tutkallarda çok kullanılan bu sıvılarda yapılabilecek miktar azaltmalarının hava ve su kalitesini korumaya katkıları büyük olacağından şüphe yoktur.

Arzuladığımız her özel bir ihtiyaç maddesinin normallerinin üzerinde bir fiyatı olduğu gibi, çevre korumaya özen göstererek üretilen malların ve verilen hizmetlerin de ilave bir masrafı olduğunu gözönünde tutmamız gerekir. Sanayici tarafından yerine getirilmesini istediğimiz çevre koruma önlemlerinin, devletin uygulamasını istediğimiz çevre koruma vergilerinin masrafları sonunda mutlaka tüketiciye yansır. Bu nedenle, geleceğimiz için çevre korumanın bedelini yüklenmeye hazır olmalıyız.

En etkili çevre koruma yönteminin, atıkların azaltılması olduğu gözönüne alındığında, doğal kaynakları daha dikkatli bir şekilde kullanmamız gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çevre Koruma kültürünün artmasında en etkili yaklaşım; tepeden inme kararlarla yapılan yasal zorlamalar olmayıp, eğitim yolu ile verilecek alışkanlık değişiklikleridir.

Çocuk ve Gençte Depresyon

Nuran P. ÇETİNOĞLU

Danışman Psikolog
Kültür Koleji AR-GE Merkezi

Çocuk ve gençlik depresyonunda asıl konu çocuğun yaşadığı problemi tanımlamak; çocuğu ve ailesini tedavinin içine alabilmektir.

Depresyon, günlük yaşantımızda çoğumuzun zaman zaman yaşadığı, daha çok ruhsal çöküntü ve karamsarlıkla kendini gösteren bir ruh halidir. Yalnız yetişkinlerde değil, çocuk ve gençlerde de depresyon vakalarına rastlanmaktadır.

Klinik depresyon çocuklarda rastlayabileceğimiz ciddi problemlerden biridir. Çocukların, yaşadıkları olumsuz olaylar karşısında genelde sinirlendikleri, kolayca ağladıkları, fakat bunun depresyona girecek kadar yoğun yaşanmadığı söylenir. Yapılan araştırmalarda, anne-babaların çocuklarının duygulanım değişikliklerini yeterince iyi gözlemleyemedikleri görülmüştür (Shorter, 1994).

Çocuk ve gençte karşılaşılan depresyonun belirtilerinden en önemlisi, çocuk-

ların günlük hayatlarındaki etkinliklerinden yeterince zevk alamamaya başlamalarıdır. İştahları bozulur; ya çok zayıflarlar, ya da kilo almaya başlarlar. Uyku bozuklukları da sıkça görülen belirtilerden biridir. Bazı çocuklar sürekli uyumaya başlarlar, bazıları ise uykuya dalmakta zorluk çekerler. Enerjilerini kaybederler; yorgunluk hissi artar; değersizlik ve suçluluk duygularını yaşamaya başlarlar.

Ayrılık kaygısı ve anneye aşırı bağımlılık, okul fobisi, enurezis (idrar kaçırma) çocukluk çağı depresyonlarında; karşı çıkma, okulda başarısızlık, okula uyum sağlamakta güçlük çekme, aileden uzaklaşma, tedirginlik gibi duygular gençlik çağı depresyonlarında sıkça rastlanmaktadır (Köknel, 1989).

Depresyon ile birlikte çocuğun okul ve arkadaş çevresindeki ilişkileri de zayıflamaya başlar. Her çocukta görülmemesine rağmen sosyal açıdan içe kapanma, toplumsal etkinliklerden kaçınma gözlemlenebilecek belirgin semptomlardan birkaçıdır. Eğer çocuğunuzda bu belirtilerden sadece birini gözlemliyorsanız, çocuğunuzun çok ciddi bir problem yaşamadığını düşünebilirsiniz. Eğer çocuğunuz belirtilerin birden fazlasına sahipse, bunları, sizi uyaran bir sinyal olarak kabul etmeniz gerekir.

Araştırmalara göre, ergenlerin yaklaşık % 5'inde depresyon vakasına rastlanmaktadır (Leach, 1986). Bu çocukların bir kısmı depresyon risk grubundadırlar, bazıları yoğun bir stres altındadırlar, bazılarının ise ailelerinde daha önceden depresyonla ilgili geçmiş olan bireyler bulunmaktadır.

Depresyon, kronik bir hastalığa sahip çocuklarda daha sık görülür. Kronik bir hastalığa ve bunun sonunda bir özüre sahip çocuklar ve özellikle fiziksel veya cinsel istismara uğrayan çocuklar en yüksek risk grubunu oluşturur.

Depresyon, sıkça görülen intihar olaylarını da beraberinde getirir. 1960-1990 yılları arasında, ABD'de ergenlerde görülen intihar olaylarının üç kat arttığı görülmüştür. İntihar girişimlerinin gençlik çağında sıkça rastlanması bu dönemin fiziksel ve ruhsal özellikleri ile açıklanabilir. Davranışlarda görülen ani değişiklikler, gencin sahip olduklarını fazla önemsememeye başlaması, içine kapanması, intihar için uyarıcı davranışlardır. İntihara teşebbüs daha çok bir kayıptan (aileden birinin ölümü veya bir arkadaşın kaybı gibi) sonra görülür.

Okul ortamında karşılaşılan intihar girişimlerinde öncelikle çocuğun ailesi bilgilendirilmeli ve uyarılmalıdır. Eğer idareciler ve öğretmenler böyle bir durumla karşılaştıysalar, olayı derhal okulda görev yapan psikoloğa veya rehberlik uzmanına iletmelidirler. Okul psikoloğu öğrenci ve ailesiyle ilişkiye geçip, bu davranışın sebeplerini araştırmalıdır.

Gençlerde görülen intihar olaylarında medyanın da oldukça büyük bir etkisi vardır. Basında veya televizyonda bir intihar olayı izleyen çocuk veya genç bu durumdan - yaş özellikleri dolayısıyla - kolayca etkilenmekte ve intihar girişiminde bulun-

ılmaktadır. Özellikle sevdiği bir sanatçının veya ünlü bir kişinin intiharı genci daha çok etkileyebilmektedir. Bunu gözlemleyen öğretmen, idareci veya rehberlik uzmanlarının üzerine düşen görev, çocukla ve ailesiyle derhal ilişkiye geçip sorunun temelini araştırmaktır.

Depresyonu ergenlik döneminde görülen duygulanım bozukluklarından nasıl ayırabiliriz? Ergenler gelişimlerinin bir parçası olarak kızgınlık, öfke gibi duygular yaşarlar; otoriteye karşı çıkma, kısa sürede tartışmaya girme gibi tavırlar sergilerler. Fakat genel kanunun aksine ergenlerin çoğu büyük problemler yaşamamaktadırlar. Onlar sadece kendilerinden beklenildiği şekilde davranmaya devam etmektedirler. Depresyon, ancak çocuğun okulda, ailede ve arkadaş çevresinde davranışları bozulmaya başladığı zaman kendini hissettirmeye başlar.

Çocuk ve gençte görülen depresyonun tedavisinde uygulanan yöntemlerden biri **psikoterapi**dir. Özellikle aile ile işbirliği halinde yapılan terapinin olumlu sonuçlar verdiği yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Çocuğun kendisine değer vermesi, kendine güvenmesi, bir birey olarak kendini tanıması, anne-babasının ona karşı tutum ve davranışlarına fazlasıyla bağlıdır. Çocuğun ailesini içermeyen bir terapinin fazla yarar sağlamayacağı açıktır.

İlaç tedavisi de depresyonda kullanılan yöntemlerden biridir. Fakat ilaç tedavisinin mutlak çözüm olduğunu söylemek doğru olmaz. Çocuk ve gençlik depresyonunda asıl konu, çocuğun yaşadığı problemi tanımlamak ve çocuğu tedavinin içine alabilmektedir. Çocuk ve aileyi beraberce terapiye alıp aynı amaca yönelik ortak çaba göstermelerini sağlamak bir başka önemli konudur (Schaefer, 1983).

Sonuç olarak diyebiliriz ki; çocuğa ve gence ruhsal açıdan destek olmak, kendine güven kazanmasına yardımcı olmak, onunla sağlıklı bir iletişim kurabilmek, çocuğun ve gencin duygularını rahatça ifade edebilmesi için ortam hazırlamak, kendisine hedefler belirleme konusunda destek olmak, hoşlanabileceği etkinlikleri belirleyip birlikte plan yapmak anne-babanın yapabileceklerinden yalnızca birkaçıdır.

KAYNAKLAR

- Ekşi, A. (1990) **Çocuk, Genç, Ana Babalar**, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Köknel, Ö. (1989) **Depresyon-Ruhsal Çöküntü**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Leach, P. (1986). **Your Growing Child**, Alfred A. Knopf, New York.
- Leach, P. (1983) **The Parents' A to Z**, Penguin Books, London
- Schaefer, C. E. & Millman, H. L. (1983) **How to Help Children With Common Problems**, Masby Press, Missouri.
- Shorter, M. (1994) **The Dark Clouds of Depression**, **NEA Today** Vol. 13, No.5, pp15.

Demokratik Bir Eğitim Sistemi İçin

Yrd. Doç. Dr. Cevat CELEP

M.K.Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

*Bir toplumda yaratıcı, üretken ve bilimsel düşünebilen,
hoşgörülü, çağdaş ve toplumsal bilinci kazanmış
bireyler yetiştirmenin önkoşulu,
bu değerleri kazandıracak
bir eğitim sisteminin
varlığına bağlıdır.*

Bir toplumdaki bireylerarası davranışı, toplumun kalkınma ve gelişme düzeyini, o toplumun eğitim sisteminden soyutlamak olası değildir.

John Dewey'in belirttiği gibi, demokratik görüş ve davranışlara sahip vatandaşların yetiştirilmesi, eğitim sistemi yapısının demokratikliği ile doğru orantılıdır. (Oğuzkan, 1965). Bireye çağdaş, bilimsel, demokratik düşünme gücünü kazandırma, sorumluluk üstlenme, sorunlara çok boyutlu bakabilme, karşı görüşte mantık arama, uzlaştırıcı ve hoşgörülü özellikler kazandırabilmenin önkoşulu, eğitim sisteminin de-

mokratikleştirilmesidir.

Bir eğitim sisteminde, yetki ve sorumluluklar merkezde toplanmışsa; bir okul yöneticisi, okul-çevre bütünleşmesini sağlamaya ve çevrenin eğitim gereksinimlerini karşılamaya yönelik karar alma yetkisine sahip değilse; öğretmene, öğrenciye ve diğer personele kendilerini etkileyecek kararlara katılma olanağı sağlanmamışsa, o eğitim sisteminin demokratik olduğu söylenemez. Diğer taraftan, öğrenme ortamında, öğrencinin öğrenme etkinliğini sınırlayan, yeteneklerinin geliştirilmesini engelleyen, öğretmen otoritesinin hakim olduğu bir okulda, öğrencide demokratik davranış geliştirilemez.

Demokratik eğitim sistemi, bireyde kalıplaşmış davranış, ezbere dayalı ve empoze edilmiş bilgiler yerine; yaratıcı düşünme ve sorun çözmeye dayalı öğrenmeye olanak veren, öğrendiklerini yorumlayabilen ve saplantılan olmayan bireyler yetiştirme temeline dayalıdır.

Sistemleri oluşturan insanlardır. Öncelik-

le sistem, kendisini oluşturan insanların beklenti, kültürel norm ve değerlerine göre bir yapılanma gösterir. Bu bağlamda, önce toplumsal yapı sistemi biçimlendirir; daha sonra sistem toplumsal yapıyı etkiler. Demokratik bir eğitim sisteminde bulunması gereken özelliklere geçmeden önce, toplumumuzun demokrasi kültürüne değinmekte yarar görülmektedir.

Demokrasi Kültürümüz

İnsan ilişkilerinin kaynağında karşılıklı istemler ve toplumsal gereksinimler yatar. Toplum oluşturulan bireylerin gereksinim ve beklentileri arasındaki farklılık, genelde uyuşmazlığın kaynağını oluşturmaktadır. Uyuşmazlık, tarafların çıkarlarını farklı algılamalarından doğar. Toplumsal gereksinimlerdeki uyuşmazlığı çözümü yöntemleri; **müzakere, arabuluculuk, hakem tayini ve şiddet kullanımıdır**. Uzlaşma, barışçıl yollarla sorunun çözümü için ilişkinin kurulmasıdır. Uzlaşmayla, müzakere yoluyla, uyuşmazlıklar gidermek, tıpkı demokratik katılım gibi gönüllü olarak girilen bir ilişki türüdür. Ancak, demokratik katılımın amacı olan etkide bulunmanın yanısıra, karşı tarafın önerilerine açık olmayı, "**etkilenmeyi**" içerir. O halde uzlaşma süreci, karşı tarafı tanıma, görüşlerini, istemlerini öğrenme ve bu öğrenme sonucu sorunu çözüme götürecek seçenekleri çoğaltarak ortak paydayı bulma, **ortak karar verme yeteneğidir**. Bu süreç içerisinde varılan sonuçlar ilişkileri geliştirir, karşılıklı güveni sağlar ve bireylerin birbirlerine saygılı olduğu ortamı oluşturur (Fisher ve Brown, 1988).

Bizim kültürümüzde yeğlenen uzlaşma süreci araştırıldığında (Gürkaynak, 1989), uyuşmazlıkların müzakere yoluyla çözümlenme yeterliğimizin pek olmadığı görülmektedir. Müzakere, karar verme sürecini içermeyen bir tartışma ortamı olarak algılanmakta, müzakere ile eşanlamli olan pazarlık sürecine ise olumsuz bir değer yüklenmektedir.

Pazarlık, yarışmacı bir ortamda birinin diğerinin zararına- kendi payını çoğaltma istemi olarak görülmektedir. Buna ise "**pay**

dağıtıcı pazarlık" denilmektedir (Pruitt, 1981). Demokratik karar verme sürecine en uygun olan ve işbirliği içerisinde her iki tarafın payını çoğaltmayı amaçlayan "**pay üretici pazarlık**" türü (Bazerman ve Lewicki, 1983) ise bizim toplumumuzda bir davranış kalıbı olarak pek bilinmemektedir.

Kısaca, toplumumuzda toplumsal konularda müzakereye uyuşmazlığın birinci basamağında görelilik olarak başvurulmakta, kolay bir çözüm yolu bulunmazsa, konu ya askıda bırakılmakta, ya da arabulucu hakem yardımı istenilmektedir (Şahin, 1989). Günümüzde yetişkin nüfusumuzun, her üç kişisinden birisinin mahkemelik oluşu bu olguya güzel bir örnektir. Yine toplumumuzun uzun yıllardır gündeminde olan siyasal işleyişin daha demokratikleştirilmesinin ancak yeni anayasal düzenlemelerle sağlanabileceği düşüncesi bizlerin hakime başvurma geleneğinden kaynaklandığı söylenebilir (TED, 1989).

Toplumumuzda demokratik tutum ve davranışın yerleşik duruma gelmesinde eğitim kurumlarına önemli yükümlülükler düşmektedir. Eğitim kurumlarında demokratik tutum ve anlayışın hakim olması ve bunun topluma yansıtılması sistemin demokratik bir yapıya sahip olmasını zorunlu kılmaktadır.

Eğitim sistemini demokratikleştirmenin önkoşullarından bazıları şunlardır.

1. Alt sistemlere görev alanları ile ilgili yetki ve sorumluluk sağlayan

Toplumumuzda demokratik tutum ve davranışın yerleşik duruma gelmesinde eğitim kurumlarına önemli yükümlülükler düşmektedir.

Örgütsel bir yapının oluşturulması: Merkeziyetçi ve katı bir sıradizinsel yapı yerine, yetki ve sorumlulukların okul düzeyine kadar yayılmasına olanak veren bir örgütlenmede, merkezi örgüt bürokratik işler yapmaktan kurtularak, yeni eğitim politikaları üretme gücüne sahip olabilir. Diğer taraftan okulun, amaçları doğrultusunda çevreye yönelik etkinlikler göstermesiyle amaçların etkili bir biçimde gerçekleştirilmesine yönelik kararları alması söz konusu olabilir.

İyi bir eğitim örgütü dikey örgütlenme modeline sadık kalmakla birlikte, işlevsel yapının kolaylıklarından da yararlanmalıdır (Bursalıoğlu, 1979). Bir eğitim sistemi, ulusal politikaların belirlenmesi, eğitim ve öğretimin bilimsel temellere oturtulmasına yönelik kararları veren uzmanlık birimlerinin merkezde toplanmasına olanak sağlayan ve kararların yalnızca politika üretme boyutunda alınması açısından dikey bir örgütlenme göstermelidir.

Ayrıca, alt basamaklarda yer alan birimlere (okul) merkezi örgüt tarafından belirlenmiş politikaları, çevrenin özellikleri ve kendi kaynaklarını dikkate alarak çevreye uygun bir biçimde gerçekleştirmesini sağlayıcı bir karar alma yetki ve sorumluluğu verilmelidir. Bu anlamda alt düzeyde yatay bir örgütlenmeyi gerektirmektedir.

Ancak, bugünkü Milli Eğitim Sistemi di-

key ve katı bir sıradizinsel yapıya dayalı bir örgütlenme anlayışına dayalı olduğundan, merkez örgüt bürokratik işlerle uğraşmaktan, eğitim politikaları üretmemektedir. Uzmanlık birimleri ise gerçek anlamda kendi işlevlerini gerçekleştirmemektedir. Merkez örgüt yürütme, okul ise uygulama işlevine sahip olduğundan, yürütme ve uygulama arasında çelişkiler doğmaktadır.

Öğretim basamakları açısından konu ele alındığında; öğrencinin ilgi alanlarına yönelmesinde ders seçme hakkını sağlanması, bir ölçüde öğrencinin karara katılımını içerdiğinden demokratik öğretim ortamını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, X. Milli Eğitim Şurasında alınan karar gereği olarak, öğretimin demokratikleştirilmesinde çok amaçlı, teknik okul modeline geçilmesi bir zorunluluktur. Böylece, bireye, kurumun isteği doğrultusunda değil, yetenek ve ilgileri doğrultusunda ders seçme hakkı tanınarak, en iyi bir biçimde yetişmesine olanak sağlanmalıdır.

2. Örgütsel yapı içerisinde her kademede çift yönlü iletişimin geliştirilmesi: Eğitim sisteminin girdisi, işleyeni ve çıktısı bütünüyle insan ögesine dayalı olduğundan (Bursalıoğlu, 1979; Kaya, 1986), eğitim ortamında öğrenci öğretmen ve yöneticiyi etkileyen konularda görüş ve beklentilerine önem verilmelidir. Bunun önkoşulu ise bu grupların istek ve beklentilerini ortaya koymalarına olanak sağlayacak bir iletişim ağının kurulmasıdır. Eğitim sistemimizde yalnızca yukarıdan aşağıya doğru ve emir niteliğinde tek yönlü bir iletişim söz konusudur. Öğretmen ve okul yöneticisinin eğitim politika ve uygulamaları ile eğitsel sorunlar konusundaki görüşlerini merkez örgüte yeterince iletememektedir. Bu durumda merkez örgüt, sorunlara uygulama alanından ve sorunun kaynağından uzak olarak çözüm önerileri üretmektedir ki bu çözüm önerilerinin geçerlik ve güvenilirliği düşük olmaktadır.

Ülkemizde yapılan araştırmalar, resmi lise yöneticilerinin özel lise yöneticilerine göre öğretmenlerle iletişim kurmada yetersiz oldukları (Özdayı, 1991); öğretmenlerin okul yöneticileri ve müfettişlerle sağlıklı iletişim kuramadıkları (MEB, 1982); okul yöneticilerinin aşağıdan yukarıya doğru olan iletişimi engelleyici bir davranış gösterdiğini

Başarılı olanı ödüllendirme, başarısızlığa neden olan eksiklikleri giderme veya hataları düzeltmeye dayalı bir teftiş veya denetim, demokratik bir öğrenme ortamının kaynağını oluşturur.

ortaya koymaktadır.

3. Her kademedeki personelin göreviyle ilgili olmak koşuluyla yetki ve sorumluluğuna uygun kararlara katılma olanağı sağlayan bir karar sürecinin oluşturulması: Bir kararın uygulanabilirlik ve başarı derecesi, o karara katılanların sayısı ile doğru orantılıdır. Eğitim örgütlerinden alınan her karar, toplumun bütün kesimlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle, karardan etkilenecek grupların görüşlerini dikkate alma ve uygulayıcıların karara katılımının sağlanması, kararın benimsenmesini ve etkililiğini artırır.

Eğitim sistemimizde karar alma yetkisi merkezde toplanmıştır. Yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin öğretim süreçleri ile ilgili kararlara katılmada istekli oldukları anlaşılmaktadır (Saka, 1988). Öğretmenlerin, okul yönetiminde kararlara katılmasıyla eğitim ve öğretimin olumlu yönde gelişmesi olanaklı hale gelebilir (Bursalıoğlu, 1979).

Karara katılma, bireylere sorumluluk yüklediğinden, güdüleyici bir özelliğe sahiptir. Daha da önemlisi, demokratikleşmenin bir gereği olduğundan, eğitim sisteminde daha sağlıklı kararların alınmasına olanak sağlar. Ancak, karar, konu ile ilgili bilgi ve becerisi katılması önkoşuldur. Konu hakkında bilgisi olmayanların karara katılması, kararın geçerliğini etkilediği gibi, gerçek bir katılımı da yansıtmaz.

4. Toplumun her kesiminin beklentisine yanıt verecek, ekonomik ve toplumsal kalkınma politikaları ile tutarlı eğitim planlamasının yapılması ve bunun sürekliliğinin sağlanması: Sürekli birbiri ile çelişen eğitim planlarının yapılması, planların uygulamadaki başarısını azaltmaktadır. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, mesleki ve teknik eğitimin aleyhine olan durumun 1989 yılı sonunda lehine dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Ancak, bunun tam tersi gerçekleşmiş, genel ortaöğretim her yıl hedefi aşmış; mesleki ve teknik ortaöğretim, her yıl hedefin gerisinde kalmıştır. Dönem sonunda genel ortaöğretimin lehine olmuş ve mesleki ve teknik ortaöğretim ikinci planda kalmıştır. Bu durum dikkate alınarak Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, genel ortaöğretimin lehine bir gelişme hedeflenmiştir. Diğer ta-

raftan, yarı nitelikli işgücünü karşılamak üzere YÖK tarafından meslek yüksekokullarının yaygınlaştırılması kararı alınmıştır. Bu durumda bu okullara öğrenci sağlayacak okullar yetersiz olduğunda bu okulların öğrenci kaynağını genel ortaöğretim oluşturmaktadır. Ayrıca, çeşitli bakanlıklara bağlı meslek okullarının kapatılarak, 8 aylık kurslarla meslek adımı yetiştirmek, bir plansızlık göstergesidir.

Yalnızca toplumun belli bir kesiminin beklentilerine yanıt verecek veya siyasi iktidarların, toplum ve ülke gerçeğini gözardı ederek, kendi siyasi amaçlarına uygun eğitim planlamasına gitmesi, en azından demokratik anlayışa ters düşer.

5. Öğrenci ve öğretmenin gelişmesi ile öğretimin niteliğinin artırılmasına olanak sağlayan, sistemi etkin kulan yol gösterici bir teftiş ve denetimin oluşturulması: Öğrenci, öğretmen ve okul yöneticisinin bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklanan eksik veya yanlış uygulamaları dayanak gösterilerek cezalandırmanın yeğlenmesi, en azından demokrasinin ilkelerine aykırı olduğu gibi, bu yolla gelişmeleri de sağlanamaz. Başarılı olanı ödüllendirme, başarısızlığa neden olan eksiklikleri giderme veya hataları düzeltmeye dayalı bir teftiş veya denetim, demokratik bir öğrenme ortamının kaynağını oluşturur.

6. Eğitim sisteminin temel girdilerini oluşturan öğretmen, yönetici ve diğer personelin demokratik tutum

Öğrencide demokratik tutum ve davranışın geliştirilmesinde öncelikle öğretmen, sınıf içerisinde demokratik bir davranış göstermelidir.

KAYNAKLAR

Aygün, Tahsin. "Milli Eğitim Bakanlığına Açık Mektup", *Çağdaş Eğitim*, Ankara: Yıl: Sayı: 77, Mayıs 1992.

Balcı, Ali. "Öğretmenin Geliştirilmesinde Okulun Rolü", *Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu -Bildiriler-*, İstanbul: 13-14 Nisan 1991.

Bazerman, M.X., Lewicki, R. *Negotiation in Organization*. Beverly Hills: Sage Publications, 1983.

Bursalıoğlu, Ziya. *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını, 1979.

Celep, Cevap. "Öğretmenlerin Okul Yönetiminde Karara Katılması", *Eğitim ve Bilim Dergisi*. Ankara: Sayı: 78. Ekim 1990.

— "Eğitim Sisteminin Demokratikleştirilmesi", *Çağdaş Eğitim*. Ankara: Yıl: 18. Sayı: 184, Ocak 1993.

— "İlkokullarda Yönetici - Öğretmen İlişkisi", *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi-Türkiye'de İlköğretim Sempozyumu, 21-22 Mayıs 1992-*, Ankara: Sayı: 8. Yıl 1992.

Fisher, R., Brown, S. *Getting Together*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1988.

Gürkaynak, M.R. *Culture, Perception and Conflict Resolution*. Tebliğ Montreal, Canada, 1989.

Kaya, Yahya Kemal. *Eğitim Yönetimi*. Ankara: 1986.

MEB *Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması*, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 1982.

Oğuzkan, A. Ferhan. *Okul Yönetiminde Demokrasi*. Ankara: 1965.

Özdayı, Nurhayat. "Resmî ve Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini Durumlarının Karşılaştırılması", *Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu -Bildiriler-*, İstanbul: 13-14 Nisan 1991.

Pruitt, D.B. *Negotiation Behavior*. New York: Academic Press, 1981.

Saka, Tülin. "Yönetim Süreçlerinden Karar Vermenin Örgüt ve Yönetim Kurumlarındaki Yeri", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 1985.

Şahin, G.H. *The Nature of Mediation in Police Stations*, (Lisans Üstü Tez Çalışması), 1989.

TED. *Demokrasi için Eğitim*. Ankara: Bilim Dizisi No: 13, 1989.

ve davranışa sahip olması: Bir sistem ne kadar demokratik bir nitelik taşırsa taşırsın, sistemi işleten personel demokratik bir davranışı göstermiyorsa, o sistemde demokratik bir anlayışın gelişmesi olanaklı olmaz. Demokratik bir eğitim; okul eğitim kadrosunun, öğrencilerin, velilerin ilişkilerinde katı bir yaklaşımla değil, hoşgörülü ve ahlaki sorumluluk içinde yeterince söz hakkı tanıyan, özgürce düşüncelere ve tartışmalara yer veren dinamik ve demokratik bir okulun yaşam biçimini içerir (Aygün, 1992).

Bir öğretmenin öğrencilerine demokrasi eğitimi verebilmesinin önkoşulu, kendi davranışlarında demokratik olmasıdır. Küçükamet'in yaptığı bir araştırmada, öğrenciler, öğretmenin demokratik davranışlarının temel göstergelerinden en önemlisini öğrenci ayırımı yapmamak olarak belirttikler. Sınıfında her öğrencisine eşit davranan, öğrencisinin bireysel farklılıklarını bilen, sınıfta tatlı-sert olan, öğrencisine asla dayak atmayan ve öğrencisini notla tehdit etmeyen, hem ders içinde, hem ders dışında öğrencisiyle iyi iletişim kuran ve hiçbir zaman onu küçük düşürmeyen öğretmen demokratik öğretmendir (TED, 1989).

Bir öğretmenin, öğrencinin çalışkan olup olmamasına göre farklı davranış göstermesi, eşitlikçi bir yaklaşım değildir. Protoc, öğretmenlerin düşük beklentiye sahip oldukları öğrencilere daha olumsuz davrandıkları ve daha çok sözsüz iletişim biçimi kullandıklarını; bu durumun ise öğrenciyi daha

da başarısızlığa ittiğini vurgulamaktadır (Balcı, 1991).

Eğitim sistemimizde öğretmenlerin, sınıfta otorite kurmaya yönelik bir davranış gösterdikleri, öğrencilere görüş ve düşüncelerini rahatlıkla ifade etme olanağı vermedikleri gözlenmektedir. Toplum olarak da ataerkil bir özellik göstermemizden dolayı, evde anne-baba, okulda öğretmen, işyerinde yönetici egemenliği söz konusudur.

Öğrencide demokratik tutum ve davranışın geliştirilmesinde öncelikle öğretmen, sınıf içerisinde demokratik bir davranış göstermelidir. Okulda demokratik bir iklimin yaratılmasında en büyük sorumluluk yöneticiye düşmektedir. Okul yöneticisi karara katılımı sağlayıcı, çift yönlü iletişimi geliştirici, işbirliğine dayalı ve öğretmene yol gösterici bir anlayışı taşımalıdır. Demokratik olmayan bir okul ortamında öğrencide, dolayısıyla geleceğin toplumunda demokratik tutum ve davranışın geliştirilmesi istenilen ölçüde olanaklı olmayabilir.

Sonuç olarak, bir toplumda yaratıcı, üretken ve bilimsel düşünebilen, hoşgörülü, çağdaş ve toplumsal bilinci kazanmış bireyler yetiştirmenin önkoşulu, bu değerleri kazandıracak bir eğitim sisteminin varlığına bağlıdır. Merkezîyetçi bir örgütsel yapıya sahip, öğretmen ve yönetici otoritesi ile tek yönlü iletişime dayalı bir eğitim ve öğretim ortamı, karara katılıma olanak sağlayan, öğrenciyi edilgenliğe iten, yeteneklerini geliştirmesine olanak vermeyen ve her bireyin eğitim olanaklarından eşit olarak yararlan-

Öğrenci Kişiliğinin Oluşmasında Öğretmenin Rolü

Yrd. Doç. Dr. F. Dilek GÖZÜTOK

Ankara Üniversitesi Eğitim Bil. Fakültesi EPÖ
Bölümü

Geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin davranışlarının niteliği, eğitim süreci içinde çok önemli bir fonksiyona sahip olan "öğretmen davranışları" ile doğrudan ilişkilidir.

Eğitim sistemleri ait oldukları ülkelerin geleceğe yönelik amaçları doğrultusunda yapılandırılmıştır. Ülkenin ihtiyaç duyduğu insan tipini yetiştirmek üzere eğitim sistemi içinde yer alan kurumların amaçları oluşturulur. Eğitim programları eğitim amaçlarına ulaşmayı sağlamak üzere hazırlanmıştır. Eğitim kurumları ülkenin istediği insan tipini yetiştirmekle görevlidirler. "Bir toplumu tanımadan evvel okullarını görerek o toplum hakkında fikir yürütmek mümkündür" (Varış, 1988, s. 80). Bir başka deyişle; okullar toplumların aynasıdır.

Okul, hammaddesini toplumdan alır, meydana çıkardığı ürünü ile toplumsal dokuyu oluşturur. Eğitim süreci içinde öğrenciyi değişik etkileşim yaklaşımları ile şekillendiren öğretmen de aynı eğitim sisteminin ve dolayısıyla toplumun karakteristik özelliklerini yeni kuşağa aktarır. Eğitim programları

eğitim sistemi içinde yetiştirilecek bireylerin sahip olması istenen davranışların belirleyicisidir.

Geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin davranışlarının niteliği, eğitim süreci içinde çok önemli bir fonksiyona sahip olan "öğretmen davranışları" ile doğrudan ilişkilidir. Öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları öğrencileri etkiler. Öğrencilerin öğretmenin verdiği bilgilerin yanı sıra ve daha çok gösterdiği tutum ve davranışlardan etkilendiği araştırmalarla belirlenmiştir. Öğrenciler, öğretmenlerinin söylediklerinden çok yaptıklarından etkilendiklerini vurgulamışlardır (Gözütok, 1988). Konuya bu açıdan bakıldığında, öğretmen davranışlarının gelecek kuşağın davranışlarının göstergesi olabileceği söylenebilir. "Öğrenci davranışları önünde sonunda öğretmen davranışlarıyla değiştirilir" (Baykal, 1991, s. 28). Eğitim programlarının et-

kililiği, sınıf içinde ve sınıf dışında sözel ve sözel olmayan öğretmen davranışlarının niteliği ile doğrudan ilişkilidir.

Öğretmenlerin disiplin sağlama yaklaşımları, geleceğin toplumunu oluşturacak bireylerin demokratik davranışlar geliştirilmesinde çok önemli bir

fonksiyona sahiptir. Eğitim amaçlarında ve ilkelerinde demokrat bireyler yetiştirmeye önem veren kurum ya da toplumlar öncelikle öğretmenlerine demokratik davranışlar kazandırmalıdır.

Bilgiler, bilimsel ölçülere uygun olarak ve öğrencilere demokratik ortamlarda sunulduğu zaman çağdaş insan davranışları geliştirebilir. Türk Milli Eğitimi "hür ve bilimsel düşünce gücüne sahip" bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Özgür düşünce; kısıtlamalar, sınırlamalar olmayan, doğmaların kısıtlayıcı, sınırlayıcı,

buyrukçu etkilerinin karşısında, güveni otoriteye sığınmada değil, kendinde arayan düşüncedir. Bilimsel düşünce; kanıt arayan, gözlemleyen, yorumlayan, eleştiren düşüncedir. Özgür ve biçimsel düşünce gücüne sa-

hip birey yetiştirebilmek isteniyorsa aileden başlamak üzere sistemin tüm boyutlarında onlara demokratik ortamlar sunulmalıdır. Demokrat kişilik ancak demokratik ortamlarda oluşturulabilir. Demokratik olmayan ortamlarda, baskı yöntemleri uygulayarak öğretim yaptıklarını düşünen öğretmenler, öncelikle öğrencilerinde baskıcı insan davranışları oluştururlar. Bedensel cezanın yaygın olduğu okullarda öğrenim görmüş öğretmenlerin çoğunun aynı yöntemlere başvurdukları, sadece çok az bir bölümünün bedensel baskı kullanımına farklı baktığı bilinmektedir (Kempe, 1962).

Türk Milli Eğitim Sistemi, yazılı olan amaçları, ilkeleri, yasa ve yönetmelikleri ile "hür ve bilimsel düşünce gücüne sahip" bireyler yetiştirmek istediğini belirtmektedir. Ancak; toplumsal değer yargıları, gelenekler ve dini etkiler uygulamada bu doğrultuda hizmet verilmesini engellemektedir. İtaatkar birey yetiştirme arzuları ve "çocuğun iyiliği için baskı yapılabilir" düşüncesi hayatın her kesimine olduğu gibi eğitim ortamlarına da yansımaktadır. İlkokul, ortaokul, lise öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının bedensel cezaya karşı tutumlarını ve okullardaki dayak uygulamalarını belirlemek üzere yapılan bir araştırmada (Gözütok, 1993) öğretmenlerin dayak tutum puan ortalamaları 64/100 olarak bulunmuştur. Her kademe

ve sosyo-ekonomik düzeyindeki okullarda dayanın varlığını sürdürdüğü araştırmanın bir diğer bulgusudur. Öğretmenlerin dayak tutum ölçeği ortalamaları ile dayak uygulamalarının çelişkili olduğu da aynı araştırmanın sonuçları arasındadır.

Öğretmenlerin olumlu tutumları öğrencilerin olumlu tutumlar geliştirmesini sağlayacaktır.

Bir başka araştırmada (Gözütok 1994) öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının demokratik tutumları belirlenmiştir. İlkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin demokratik tutum puanı ortalaması 70/100, aday öğretmenlerin ise 78/100 olarak bulunmuştur. Asil öğretmenler ile aday öğretmenlerin ortalama demokratik tutum puanları arasında $\alpha = .05$ düzeyinde aday öğretmenler lehinde manidar bir fark bulunmuştur. Öğretmenlerin demokratik tutum puanı ortalamaları çalıştıkları okulun sosyo ekonomik düzeyine göre manidar bir fark göstermemiştir. Lise öğretmenleri ile ilkokul ve ortaokul öğretmenlerinin demokratik tutum puanı ortalamaları $\alpha = .05$ düzeyinde ilkokul ve ortaokul öğretmenleri lehine manidar çıkmıştır.

Bu araştırmada öğretmenlerin yaşlarına, kıdemlerine, cinsiyetlerine ve medeni durumlarına, öğrenim düzeylerine, öğretim alanlarına göre demokratik tutum puanları arasında fark olup olmadığı da belirlenmiştir.

"Tutumlar oldukça organize olmuş uzun süreli, inanç ve davranış eğilimleridir" (Cüceloğlu, 1991, s. 521). Oldukça uzun süreli davranış eğilimi olan tutumlar yalnızca duygu ve düşünceleri değil aynı zamanda bireyin heyecanlarını, değerlerini ve bunların oluşmasını sağlayacak bilişsel öğeleri de içerir. Tutumlar davranışların oluşmasında kaynaklık ederler. Birey etkileşim içinde olduğu kişilerin, davranışlarından etkilendiği kadar tutumlarından da etkilenir. Anne-babasını, ana-baba tutum ve davranışları açısından eleştiren bir çok kişi kendisi ana ya da baba olduğu zaman eleştirdiği bir çok tutum ve davranış farkında olmadan yapar. Yalan söylenen bir ortamda yetişen bir çocuğun yalan söylediği bilinen bir gerçektir.

Öğretmen tutumları, öğrenci davranışlarının oluşturulmasında çok etkilidir. Öğrenci, farkında olmadan öğretmen tutumlarından etkilenir. Öğretmenlerin olumlu tutumları öğren-

cilerin olumlu tutumlar geliştirmesini sağlayacaktır. Öğretmen, eğitim amaçlarını gerçekleştirmek üzere seçtiği öğretim yöntemlerini olumlu tutumları ile birleştirerek öğrenciye takdim ettiği zaman amaçlara ulaşma yolunda mesafe katedebilir.

Bu nedenle öğretmen tutumlarını belirlemeye yönelik araştırmaların yapılması ve bu araştırma sonuçlarının öğretmen eğitimi programlarına kaynaklık etmesi gerekir. Öğretmen eğitimi programlarının tutum geliştirme boyutu ihmal edilmemelidir. Ancak; tutum değiştirmeye yönelik program hazırlama ve uygulama, bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik program hazırlama ve uygulamaktan daha büyük çabaları gerektirir.

Gerçekten demokratikleşmeyi hedefleyen toplumlar bunu sadece yazılı dökümanlarda belirtmekle yetinmemeli, öğretmen adaylarına demokratik tutum ve davranışlar kazandırmak için uygulamaya dönük önlemler almalıdırlar.

KAYNAKÇA

Baykal, Ali "Eğitimde Bilgisayar, Yararları ve Yetersizlikleri" **Yaşadıkça Eğitim** Sayı: 14, İstanbul 1991.

Cüceloğlu, Doğan, **İnsan ve Davranışı**, İstanbul: 1991.

Gözütok, F. Dilek "Öğretmen Eğitiminde Meslek Formasyonu Öğretiminin Öğretim Elemanı Davranışlarına Yansıması", Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1988.

..... **Okulda Dayak** 72 Olset Ankara 1993

..... **Öğretmenleri Demokratik Tutumları** Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Araştırma 1994

Kempe, C.H. et al. "The Battered Child Syndrome" **Journal of the American Medical Association** 1962, 18 (1), 17-24

Varış, Fatma, **Eğitimde Program Geliştirme** A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara: 1988.

Ailede Çocuğu Kötü Eğitmenin Yolları:

*Çocuklarımızı Nasıl Problemlı ve
Uyumsuz Hale Getirebiliriz?*

Yrd. Doç. Dr. Hasan YILMAZ
S. Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

*Ailenin, çocuğun sosyal, duygusal,
zihinsel, bedensel ve diğer
alanlarındaki gelişmeleri
üzerindeki etkileri, diğer toplumsal
kurumlarınkinden daha baskın ve
kalıcıdır.*

Endüstri devrimi sonrası eğitime büyük umutlar bağlayan Batı toplumları, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra hayal kırıklığına uğramışlardır. Bu durum bilim adamlarını, başta okul olmak üzere, aile ve diğer toplumsal kurumların, çocuğun yetişmesi ve okul başarısı üzerindeki etkilerini araştırmaya sevk etmiştir. Ailenin, çocuğun sosyal, duygusal, zihinsel, bedensel ve diğer alanlarındaki gelişmeleri üzerindeki etkileri, diğer toplumsal kurumlarınkinden daha baskın ve kalıcıdır. Bu yüzden de söz konusu araştırmalar daha çok aile içinde çocuk yetiştirme konusunda yoğunlaşmaktadır.

Aşağıdaki açıklamalar bu araştırmaların ortak sonuçlarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Ancak bu yapılırken, açıklamaların bir nasihat niteliği kazanmaması ve yaptığımız hataların daha rahat görülebilmesi için yanlış önplana çıkararak "negatif" bir yaklaşım şekli benimsenmiş-

dir. Bütün kusurlu tutumları ortaya koymak bu yazıda mümkün olmayacağı için de, bazı tutumlardan örneklemeler yoluna gidilmiştir.

Çocuklarını kötü eğitmek, onları problemlı ve uyumsuz hale getirmek isteyen ana-babalar; aşağıdaki reçeteyi uygularlarsa bunu çok kolay gerçekleştirebilirler:

1- Sevginizi bu iş için ustaca kullanabilirsiniz:

Sadece "seni seviyoruz" demekle yetininiz. Sakın sevginin "**duygu ve düşüncelerin paylaşılması**" olduğunu zannederek evinizin sevinçlerine ve sıkıntılara onu ortak etmeyiniz. Onu, ev içi ortamın gerçeklerinden uzak tutun ki büyüdüğünde duygu ve düşüncelerini açıkça söyleyemeyen, sevgisini hep içinde hapseden, onu uygun araçlar ile dışarıya yansıtamayan birisi olsun.

Seviyorsanız, içinizden seviniz. "**Sev-**

gi saydam olmalıdır” diyenlere de inanmayınız. Sevginizi açıkça ve maske-siz ifade ederseniz şımarır, ele avuca sığmaz olur. Sevginizi gizleyin ki; o da büyüdüğünde üst üste maskeler takarak yaşayan, "doğru söyleyenin dokuz köyden kovulacağına" inanan, "el öpmekle dudakların kirlenmeyeceğini" düşünen. "köprüyü geçene kadar ayıya dayı denmesi"ni benimsemiş bir yetişkin durumuna gelsin.

Çocuğunuza sevginizi karşılıksız da vermeyin. **“Çocuk şartsız sevilmelidir”** sözlerine de pek itibar etmeyin. Uslu çocuk olursa; okul başarısı sizin istediğiniz düzeye çıkarsa; üstünü kirletmezse; zamanında yatar uyursa onu seveceğinizi, yoksa sevmeyeceğinizi sık sık söyleyin. Böyle yapın ki evden kaçınsın; size layık bir evlat olmadığını düşünerek vicdanının işkencelerine katlansın. Büyüdüğünde de; sebepsiz kaygılar taşıyan, bunalımlı; hep başkalarını memnun etmek için çalışırken kendisini unutan birisi olabilirsin.

Çocuğunuzun evde sahip olduğu pek çok imkandan, birçok yaşının mahrum olduğunu unutmayın ve bunu sık sık yüksek sesle tekrarlayın. Yemesi, içmesi, güzel giyinmesi hatta evde oyuncak ve bilgisayara sahip olması neyine yetmez. Bu yüzden de **“sevgi, çocuğun ekmek gibi, su ve hava gibi temel ihtiyaçlarından birisidir”** diye düşünenlere de gülüp geçin. Böyle yapın ki; büyüdüğünde neyi sevip sevmeyeceğini bilmeyen, sevgiye doymadığı için kuru ve renksiz bir iç dünyaya sahip, güzeli, hoş olanı ayırd edemeyen bir yetişkin olsun.

Eğer çok seviyor ve bu sevginizi çocuğunuza ifade etmek istiyorsanız; o zamanda vurduymaz olun ve onun bütün davranışlarını tebessümle karşılayın. **“Sevgi hoşgörüdür, fakat vurduymazlık ve boş vermek demek değildir”** diye düşünenlere de itibar etmeyin. Göreceksiniz kısa zamanda çocuğunuz neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini ayıramayacak, büyüdüğünde de özgürlük ve sorumluluklarının sınırla-

rını göremeyen bir yetişkin olacaktır. Çocuğunuzun sizden daha iyi kim tanıyabilir? Onun yeteneklerini ve ilgilerini şüphesiz en iyi siz bilebilirsiniz. O'nun kendini tanımasına, yetenek ve ilgilerinin farkına varmasına ne gerek var? **“Sevgi, çocuğun kendisini tanımasına ve yeteneklerini geliştirmesine yardımcı etmektir”**

diye düşünenler yanılıyorlar. Siz en iyisi onun hakkında verilmesi gereken bütün kararları verin, ona bu kararları uygulamak kalsın. Böylece örneğin, uygun okul veya bölüm seçemediği için mutsuz bir genç; yetenek ve ilgilerine dayalı bir meslekte çalışmadığı için bedbaht bir yetişkin ortaya çıksın.

2. "Sen Benim Söylediklerimi yap, Gittiğim Yoldan Gitme" Yaklaşımı Mükemmel Bir Problemlü Çocuk Yetiştirme Yöntemidir:

Çocuğunuza hep iyiyi, doğruyu, güzeli anlatın; bu konuda uzun ve etkili nutuklar çekin. Ama bu söylevinizin hemen arkasından; "sen söylediklerimi yap ama yaptıklarımı yapma" demeyi unutmayın. **“Çocuklar sizin söylediklerinize değil, yaptıklarınıza dikkat eder,”** şeklinde bir eleştiri alırsanız, aldırmanın. Örneğin; yalancılığın çok kötü bir davranış olduğunu uzun uzun ve güzel cümleler ile sık sık anlatın. Bir gün kapı çalındığında veya telefon çaldığında ise çocuğunuzun kulağına eğilin ve "arayan Ahmet amca ise babam evde yok, şimdi çıktı" demesini isteyin. Dedikodunun çok yanlış ve çirkin bir davranış olduğunu anlatın; akşam çayı içilirken komşunuzun saçını, elbisesini, evine aldığı eşyayı bol bol dedikodu malzemesi yapın. Ne de olsa siz yetişkinsiniz. Sizler yaparsanız önemli

değil. Ama çocuklarınız sadece sizin söylediklerinizi yapmalıdırlar. Böylece büyüdükçe sizin hareketlerinizin kopyası bir insan yetiştirebilirsiniz. İyi düşüncele-

rinizin taklit edilmeyip, kötü hareketlerinizin benimsendiğini gördükçe eserinize bakıp övünebilirsiniz. Konu dış fırçalamak mı? gereğini ve önemini anlatın ama siz fırçalamayın; Konu elbiselerini ortalığa atmaması mı? bunu ondan isteyin ama siz istediğiniz gibi davranın.

3. Çocuğunuz İle İlişkiler Kurmak Konusunda Tavsiye mi İstiyorsunuz?: Onu Dinliyormuş ve Söylediklerini Anlıyormuş Gibi Davranın.

Parmak kadar çocuğunuz size söyleyebileceği ne olabilir ki? Üstelik bu kadar işiniz uğraşınız varken. Zaten ne söyleyeceğini de aşağı yukarı tahmin ediyorsunuzdur. **"Çocuklar ile sağlıklı ilişki kurabilmenin en iyi yolu, önce onu duymak, dinlemek ve söylediğini anlamaya çalışmaktır"** şeklinde bir cümleyi bir kitapta okumuşsanız üzerinde durmayın. O kitaplar hem teoriktir zaten. Sanki onu yazarlar kendileri yazdıklarına uygun davranıyorlar mı? Siz bildiğiniz gibi yapın. Mutlaka çocuğunuzun dinlemek zorunda kalırsanız; dinliyormuş gibi rol yapın. Nasıl olsa bunun farkına varamayacaktır. Ara sıra da "kafanızı sallayın" anlıyormuş gibi yaparsanız bu işi tatlıya bağlarsınız. Böyle yapın ki; çocuğunuz yetişkin olduğunda karşısındaki insanı anlamaya, dinlemeye ve sorunları karşısındakinin gözü ile görebilmeye çaba harcamasın.

4. Çocuğunuzun Yarınların Büyüğü Olacağına Göre, Onları Hep Geleceğe Yönelik Yetiştirmeye Gayret Ediniz:

Düşünün bir kere: Çocuğunuz veteriner olmuş, ya da uçak mühendisi. Ne büyük mutluluk ana-baba için. Bir evi ve arabası var. Seçkin bir insan. Bu nasıl sağlanabilir? Onu, en iyi okula, dershaneye, kurslara göndererek tabi. En pahalı kitaplar ile ve özel hocalarla. Üstelik bunun için ne kadar büyük fedakarlıklara da katlanıyorsunuz. **"Çocuğunuzun içinde bulunduğu gelişim dönemine ait ihtiyaçları ve sorunları da vardır; onların öncelikle bu dönemdeki ihtiyaçları karşılanmalı ve yaşadığı döneme ait sorunlarının çözümünde yardımcı olunmalı"** şeklinde bir tavsiye duymuşsanız sakın etkilenmeyin. Örneğin; Oyun oynaması ihtiyaç olamaz ki, olsa olsa "haylazlık" vasıtası olur. Hem bu kadar ders ve kursun arasında oyunun yeri olmamalı. Akranları ile gezmesi mi? O akranlar değilmi zaten çocuğumuzun ahlakını bozan. Sinemaya gitmek ya da spor yapmak mı? Hadi canım oradan, bizim zamanımızda ne sinema vardı ne de spor; bir yerimiz mi eksik kaldı? Siz böyle düşününüz. Ancak böyle düşünür ve bu düşüncenizin gerektirdiklerini yaparsanız; kaygı ve çatışma içinde bunalımlı ama bilgisayar mühendisi bir oğlunuz; insanlardan kaçan ve kendi kendisiyle yalnızlık içinde yaşamayı tercih eden ama dış doktoru kızınız; çocukluğunun gereklerini yaşayamamış olmanın ızdırabını duyan ama mühendis bir genciniz ortaya çıkar.

5. Okul İle İşbirliğine Sakın Yaklaşmayın:

Bir veli okula neden davet edilir? Veya okul aile birliği toplantıları neden düzenlenir? Biz bunun cevabını zaten biliyoruz. Ya para toplanacaktır, veya çocuğumuzun notları duyurulacaktır. Buna klasik hale gelmiş bir iki konuşma ve nasihat de eklenecek, böylece toplantı sona erecektir. Üstelik bu kadar yoğun işinizin arasında bir de okula zaman ayırmak çok

zor olmalı. **“Çocuğun sağlıklı eğitimi ancak okul ile ailenin etkin işbirliği ile gerçekleşir”** diyenlere aldırmayın. Okuldan mümkün olduğu kadar uzak durun. Zaten okul okulluğunu yapmalıdır. Siz çocuğunuzun karnını doyurup, güzel giydirip, cebine de harçlığını koyuyorsunuz. Daha ne yapacaksınız ki? Bundan sonraki sorumluluk okula ait olmalıdır. Böyle düşünün ve böyle davranın ki; çocuğunuzun okulda öğrendikleri ve kazandığı davranışlar ile evdeki eğitim anlayışındaki bazı çelişkiler düzeltilmesin. Okul eğitimi evdeki ile desteklenmesin. Ev ve okul arasında tavır birliği ortaya çıkmayın. Böylece de çelişkiler içinde bocalayan, neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda kendine ait düşünceleri geliştirememiş, değerler bunalımı içine düşmüş bir genç yetiştirin.

6. Çocuğunuzda Mülkiyet Fikrinin Gelişmesine ve Özel Hayatın Gizliliğine Saygının Oluşmasına Engel Olun.

Çocuğunuzun bir şeye sahip olmasına engel olun. Onun eşyası olamaz. Eşya sizindir. Siz isterseniz ödünç olarak verebilirsiniz. Ona ait eşyalara ihtiyacınız olduğunda da kesinlikle izin almayın. Dilediğiniz gibi gidin alın ve kullanın. Böylece çocuğunuzda mülkiyet fikrinin gelişmesini önlemiş olursunuz. Çocuğa, kendine ait mal ve eşya sahibi olma kavramını kazandırmayın ki; başkalarının sahip olduğu şeyleri gönül rahatlığıyla izin almadan alıp kullanabilen bir yetişkin olarak büyüsün.

Çocuğunuza gelen bir mektubu mutlaka önce siz açın ve okuyun. Kimbilir arkadaşları ona neler yazmıştır? Bilmek istemez misiniz? Zaman zaman da dolabını ve çekmecelerini kontrol edin. Neler sakladığını bilmek hakkımız değil mi? Hatıra defterini bulursanız hiç kaçırmayın, mutlaka baştan sona dikkatlice okuyun. Kimbilir sizin hakkınızda da bir şeyler yazmış olabilir. Odasına kesinlikle kapıyı çalmadan girin. Zira onu ilginç bir durumda ancak böyle yakalayabilirsiniz. **“Çocuğunuzda mülkiyet fikrini oluşturu-**

nuz ve özel hayatın gizliliği ilkesini, onun özel yaşantısına saygı göstererek kazandırınız” türünden sözlere de kulağınızı kapatınız. Böyle davrandığınızda büyüdüğünde göreceksiniz o da özel hayat ve başkalarının mahremiyet sınırlarını tanımayacak ve bu yüzden de seilmeyen, istenmeyen bir insan olacaktır. Bazen de başına önemli sorunlar açacaktır.

7. Çocuğunuzun Zaman Zaman Tanık, Bazen de Yargıç Olarak Kullanın:

Hangimiz eşimizle bazen ağız kavgaları yapmıyoruz ki? Üstelik bu kavgalar evin tadı ve tuzu değil midir? Bazen ileriye götürdüğümüz olmuyor da değil. Kısa bir süre sonra tekrar anlaşıyoruz nasıl olsa. Bu kavgalarımız sırasında bazen tanıklara, bazen aracılara bazen de yargıçlara ihtiyacımız olur. Bu ihtiyacımızı aile dışından biri ile karşılamak da hiç hoş olmaz. Atalarımız da "kol kırılır, yen içinde kalır" demişler. İşte bu gibi durumlarda çocuğunuzdan yararlanın. Onlar mükemmel birer tanık aracı ve yargıçtır. "sen de vardın ya oğlum, baban böyle söylememiş miydi?"; "Annen bugün sokağa çıktı mı çıkmadı mı? çıktı değil mi kızım, hadi söyle...".

Merak etmeyin zor durumda kalmazsınız. Almak istediğiniz cevabı soruda vurgulayarak belirtirseniz, bunu birazda jestle mimiklerinizle desteklerseniz amacınıza ulaşırsınız. Küskünlüklerde de çocuğunuz çok işe yarar. Ne de olsa aynı evde yaşıyorsunuz ve küs de olsanız eşiniz ile iletişim kurmaya ihtiyacınız var. "-Oğlum annene söyle gömleğimi ütülesin..." "Söyle o babana

eve para bıraksın..." Bazen bir yargıca da ihtiyacımız olabilir: "hadi sen söyle babanın bu yaptığı doğru mu değil mi?". "Bu kadınla bir iki kelime edilir mi oğlum, görüyorsun bak..." Örneklerde işaret edildiği gibi davranın ki; çocuğunuz bocalasın. Karar vermekte güçlük çeken ve muhababına göre davranan bir yetişkin olsun.

8. Yukarıda Sayılan Öneriler Yeterli Olmaz İse, Şu Hususları da İla ve Edebilirsiniz:

-Ona faal olma fırsatı tanımayın. Bütün işlerini onun yerine siz yapın. Etkinlikleri mümkün olduğu kadar azaltın. Kendisi yemeğini yerse üzerine döker; siz yedin. Ayrı bir yatakta yatarsa üzerini açar ve hasta olur; yatağınza alın. Kendisi giyinirse elbisesini ters giyer; siz giydirin. Kendisi ödevini yaparsa yanlış yapar; siz onun yerine yapın... Böyle davranın ki; büyüdüğünde de hep "koltuk deyneği" arasın, size ihtiyacı devam etsin. Sizden bağımsız bir kişilik geliştirmesin. Böylelikle yaşlanınca da aranan bir ana-baba olursunuz.

-Kontrolsüz bir biçimde TV programları izlemesine göz yumun. Seviyesine hiç uygun olmayan cinsel içerikli ve saldırganlık dolu programları doyasıya seyretsin. Çatışmaları artsın, çelişki-

-Kontrolsüz bir biçimde TV programları izlemesine göz yumun. Seviyesine hiç uygun olmayan cinsel içerikli ve saldırganlık dolu programları doyasıya seyretsin. Çatışmaları artsın, çelişki-

leri çoğalsın. Dünyayı "saldırganlık, şiddet ve cinsellikten" ibaret zanneden bir insan olsun.

-Korkuya dayalı bir eğitim uygulayın. Bol bol korku motiflerini işleyin. Cinlerden, öcülerden, doktorlardan, polislerden yararlanın. Şiddet gösterilerinizi de eksik etmeyin. Sonra dizini dövmektense zamanında çocuğunu dövmek daha iyidir. Gelecek ile ilgili yanlış telkinleri ve endişeye düşürecek sözleri de eksik etmeyin. Büyüdüğünde onun da döven, korkan ve korkutan, endişeli birisi olmasını nasıl sağlayabilirsiniz ki başka?

-Ufak tefek hatalarını sakın kaçırmayın. Ondandır kesinlikle mükemmel olmasını bekleyin. Sizin çocuğunuz mükemmel olmalı. Çünkü siz mükemmel bir ana-babasıdır. Bunun için de sık sık onu "iyi komşu çocukları ile" kıyaslayın. Eleştirileriniz acımasız olmalı. Tenkidde son derece cömert, takdirde ise mümkün olduğunca pinti olun. Başka türlü davranırsanız "size yaraşır bir evlat olamadığı" düşüncesini kafasına çakamazsınız. Kayıtsız şartsız minnet duymasını ve bu duygunun etkisi altında bir ömür boyu ezilmesini sağlayamazsınız.

9. SONUÇ OLARAK;

Kötü ana-baba olma konusunda size yapılabilecek daha pek çok tavsiye var şüphesiz. Ancak yukarıdaki öneriler bunu sağlamak için yeterde artar. Bir gün "nerede yanlış yaptık" diye aklınıza gelirse bu yazıyı saklamanızı öneririz.

Şüphesiz hiçbirimiz tanımlanmaya çalışılan ana-babalardan birisi olmak istemeyiz. Ancak zaman zaman, istemeden de olsa veya çocuğumuzun yararına olacağını düşünerek bu tutumlardan birkaçını gösterebiliyoruz. Önemli olan mükemmel ana-baba olmak değil. Bu konuda kendini geliştirme isteğini duyan ve çaba harcayan; yaptığı hataları gördüğünde bunda ısrar etmeyerek, hatadan dönme olgunluğunu gösterebilen ana-baba olabilmektir.

YAYINLAR

TÜRK EĞİTİM TARİHİ

(Başlangıçtan 1993'e)

Prof.Dr. Yahya AKYÜZ

"4. Baskısı Kültür Koleji tarafından 1993'te yapılan Prof. Dr. Yahya Akyüz'ün TÜRK EĞİTİM TARİHİ kitabının mevcudu kısa zamanda tükendiğinden, 1994 sonbaharında gözden geçirilmiş 5. baskısı yapılmıştır."

"Bu kitap hakkında eğitimcilerin yaptığı başlıca değerlendirmeler şöyledir:

* Yazarı Türk eğitim ve kültür tarihi ile ilgili kitapları ve yazıları ile tanıyoruz. Bu kitabı bir solumda ve beğenerek okudum. Soru-cevap yöntemi de eserden yararlanmayı kolaylaştırıyor. (Cumhuriyet, 13 Ekim 1983)

Arslan KAYNARDAG (Felsefeci, Araştırmacı, Yazar)

* Büyük bir boşluğu dolduran, derli toplu ve didaktik bir eser. (Çağdaş Eğitim, Aralık 1984)

Prof.Dr. Mustafa ERGÜN (Uşak Eğitim Fak. Dekanı)

* Her defasında zevkle okuduğum ve çok yararlandığım değerli bir eser. (Yazara gönderdiği mektup, 1986)

Prof. Dr. Rifat ÖNSOY (Hacettepe Eğitim Fak. Dekanı)

* Son yıllardaki bilimsel bir çalışma ürünü ve derli toplu bir kitap. (Osmanlı eğitim Tarihi başlıklı eserin önsözü, 1991)

Necdet SAKAOĞLU (Eğitimci, Araştırmacı, Yazar)

* Bu eseri bir kültür anıtımız olarak değerlendiriyor ve alkışlıyoruz. Kültür Koleji Genel Müdürü Fahmettin AKINGÜÇ'ü de bu değerli yayın girişimi ve hizmetinden dolayı kutlarız. (Öğretmen Dünyası, Ocak 1994)

Cavit BİNBAŞIOĞLU (Eğitimci, Araştırmacı, Yazar)

Kitabın fiyatı, öğretmenler ve öğrenciler için, Kültür Koleji'nden istenmesi şartıyla 250.000.- TL dir.

İsteme Adresi: ARGE Merkezi, Kültür Hizmetleri A.Ş. (Kültür Koleji)

Ataköy 9.-10. Kısım

34 750 Ataköy/İSTANBUL

Tel: 0(212) BPX 559 04 88 Fax: 0(212) 560 47 79

ÜLKER

Her çeşidinde ayrı bir lezzet

ÜLKER ÇİKOLATA'ları ve tüm BİSKÜVİ çeşitleri belgelidir

Navutpaşa Cad. No: 20 TOPKAPI İSTANBUL Tel: (1) 567 68 00 (20 Hat) Telex: 22985 ugst tr. Fax: (1) 57